

HELYI VIDÉKFEJLESZTÉSI STRATÉGIA

**Dunamelléki tájak fejlesztésével a
megújuló vidékért**

Készítette:

Dunamellék Leader Egyesület

2013

DARÁNYI IGNÁC TERV

Tartalomjegyzék

1.	Vezetői összefoglaló.....	4
1.1	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe.....	4
1.2	Főbb célkitűzések	4
1.3	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja.....	5
1.4	A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők.....	5
1.5	A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások.....	6
2.	Helyzetelemzés.....	7
2.1	A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése	7
2.2	A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség	17
2.3	A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése	18
2.4	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága	21
2.5	SWOT elemzés.....	22
3.	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia	24
3.1	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe.....	24
3.2	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez.....	25
3.3	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései	26
3.4	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia intézkedései.....	28
4.	Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos intézkedések	44
4.1	Nyilvánossági intézkedések, projektötlet-gyűjtés	44

4.2	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia végrehajtása	45
5.	Mellékletek.....	47
5.1	A HVS felülvizsgálat során végzett tevékenységek	47
5.2	Pénzügyi táblázatok, forrásallokáció	48
5.3	A térségre vonatkozó egyéb stratégiák listája	48
5.4	Térképek.....	49
5.5	Táblázatok, ábrák	50
5.6	Fenntarthatósági alapelvek	60
5.7	A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felépítése	61
5.8	A nyilvánossági intézkedésekre vonatkozó igazoló dokumentumok	62

1. Vezetői összefoglaló

1.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport (továbbiakban: HACS) a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájának kidolgozása és megvalósítása során arra törekedett, hogy a helyi közösség érdekeit szem előtt tartva a térségben rejlő problémákat feltárja, az adottságokat és lehetőségeket kihasználva a térség legfontosabb kihívásaira választ, illetve megoldást keressen. A cél egy olyan komplex fejlesztési terv kidolgozása, mely a térséget a megfelelő fejlődési pályára állíthatja. A térségre megfogalmazott jövőkép:

2013-ra a térség belső adottságaira épített összehangolt fejlesztésekkel, több lábon álló diverzifikált, versenyképes gazdaság megteremtésével, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztésével és a vidéki táj megőrzésével a Dunamellék-Felső-Kiskunság-Homokhátság Sárköz Leader Helyi Akciócsoport hosszú távon biztosítja az itt élők számára a megélhetést, a minőségi élet feltételeit, valamint a vidék fennmaradását.

A stratégia alapvető célja, hogy összhangba hozza a térségben található lehetőségeket és adottságokat. Lélegző, élhető térséggé kívánunk válni, ahol mindenki megtalálja a boldogulását. Célunk, hogy csak olyan fejlesztéseket támogassunk, amelyek erős katalizátor-hatással bírnak, fenntartható eredményeket produkálnak, hatásuk hosszú távon is érzékelhető. A jövőkép megvalósulását 5, egymáshoz szorosan kapcsolódó, egymásra épülő célkitűzéssel kívánjuk elérni. Ezen célkitűzések komplexen kezelik a térség problémáit.

1.2 Főbb célkitűzések

A 2011. évi stratégia felülvizsgálatot egy átfogó helyzetelemzés előzte meg, melynek keretében vizsgáltuk az akcióterület jelenlegi helyzetét, problémáit és szükségleteit, a külső és belső kihívásokat, valamint a lehetséges kitörési pontokat. A LEADER HACS illetékességi területén azóta jelentős gazdasági, társadalmi, környezeti változás nem történt. A változatlan gazdasági, társadalmi szükségletek, igények, környezeti feltételek mellett fenntarthatóak a korábbi célkitűzések, melyek megfelelően alátámasztják a stratégiában megfogalmazott jövőkép elérését.

1.) Célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és – megtartó képességének erősítése

- 1.1.) Intézkedés: Mikro-, kis- és középvállalkozások innovatív beruházásainak fejlesztése
- 1.2.) Intézkedés: Tevékenységváltás, diverzifikálás támogatása, piacképes KKV-k tevékenységének átalakítása
- 1.3.) Intézkedés: Komplex vállalati technológia fejlesztése
- 1.4.) Intézkedés: Inkubátorház-rendszer kialakítása
- 1.5.) Intézkedés: Mikro-vállalkozások fejlesztése

2.) Célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével

- 2.1.) Intézkedés: Helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése
- 2.2.) Intézkedés: Mezőgazdaság eszköz- és gépállományának javítása
- 2.3.) Intézkedés: Mezőgazdasági termékek értéknövelése
- 2.4.) Intézkedés: Fiatal mezőgazdasági termelők támogatása

3.) Célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével

- 3.1.) Intézkedés: Turisztikai szolgáltatások fejlesztése
- 3.2.) Intézkedés: Turisztikai tevékenységek ösztönzése

4.) Célkitűzés: Településkép, kulturális örökségek és a vidéki táj fenntartható fejlesztése

- 4.1.) Intézkedés: Falumegújítás és –fejlesztés
- 4.2.) Intézkedés: Vidéki örökségek megőrzése
- 4.3.) Intézkedés: Mezőgazdasági területek fenntartható használata

5.) Célkitűzés: Társadalmi tőke erősítése

- 5.1.) Intézkedés: Civil szervezetek térségi szerepének növelése

A megfogalmazott célkitűzések komplexen kezelik a térség problémáit, egymásra épülnek, a gazdasági ágak integrációjával teremtik meg a térség fejlődésének lehetőségét.

1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja

A Dunamellék Leader Község 2007. évben kezdte el Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájának kidolgozását. A stratégia elkészítésének átfogó célja volt a Dunamellék Leader Helyi Község hosszú távú fejlődéséhez szükséges stratégiai irányvonalak és célrendszer kialakítása, a térség felzárkózásának és fejlődésének elősegítése a program végéig, azaz 2013-ig. A HVS elkészítésével azokra a helyi igényekre és szükségletekre kívántunk megoldásokat keresni, amely megoldási lehetőségek illeszkednek a vidék, konkrétan a tervezési terület sajátosságaihoz, adottságaihoz, társadalmi és gazdasági környezetéhez.

A 2008-ban elkészült HVS a végrehajtás időszakában a változó körülmények, szükségletek, illetve a végrehajtás tapasztalatai következtében frissítésre, aktualizálásra szorult. Ennek keretében 2009-ben a III. tengely nem horizontális intézkedései, illetve a 2011-ben a LEADER jogcím tekintetében felülvizsgálatra került. A térség adottságait újragondoltuk, a aktuális helyzetképre építve meghatároztuk a térség jövőképét, a térség fejlődését elősegítő reális célkitűzéseket.

A jelenlegi, 2013. évi felülvizsgálat célja annak értékelése, hogy az eltelt időszakban miként közelítettünk céljaink megvalósításához, illetve milyen feladatok állnak még előttünk.

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a HVS végrehajtását 2008. évben megkezdte, így az azóta eltelt öt év óta számos fejlesztés történt a térségben az Akciócsoport fejlesztési forrásaiból (ÚMVP III. és IV. tengely), amelyek eredményeinek kiértékelése a végrehajtási időszak során kiemelt jelentőséggel bír.

A felülvizsgálat legfőbb célja az intézkedések átdolgozása a továbbra is fennálló problémákra való hangsúlyosabb odafigyelés érdekében.

1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a HVS felülvizsgálat nyilvánosságát a folyamat során végig biztosította.

2013. március 21-én a HACS honlapján, a www.dunamellekleader.hu főoldalán a „Stratégia” menüpont alatt külön almenüt nyitottunk a 2013. évi HVS felülvizsgálatnak, ahol

tájékoztattuk az ügyfeleket a HVS felülvizsgálat megindításáról. A felülvizsgálat során alkalmazott elsődleges kommunikációs csatorna a HACS honlapja volt.

A felülvizsgálatban való részvétel lehetősége biztosított volt a helyi szereplők számára. HVS felülvizsgálati fórum, személyes konzultáció, projektötlet-benyújtás, valamint a Tervezést Koordináló Csoport egyeztetésein való részvétel lehetőségével biztosítottunk módot a bekapcsolódásra.

A felülvizsgálat kapcsán a munkaszervezet egy felülvizsgálati fórumot szervezett 2013. március 27-én Hartán, mely a HACS teljes illetékességi területén meghirdetésre került. A részvétel és aktivitás rendkívül alacsony volt, a fórumon összesen 9 fő vett részt. A személyes konzultáció lehetőségét a munkaszervezet ügyfélfogadási időben, a felülvizsgálat teljes időtartama alatt lehetővé tette.

A projektötlet-gyűjtést még 2012. év közepén megkezdjük, számos ötletet, javaslatot kaptunk a helyi szereplők fejlesztési elképzelésiről. A projektötlet gyűjtést a HACS honlapján is meghirdettük, 2013. április 5-ig vártuk a helyi szereplők fejlesztési javaslatait.

Tervezést Koordináló Csoportként a munkaszervezet került kijelölésre, azonban a tervezési feladatokat az Elnökséggel és Felügyelő Bizottsággal közösen ülésen dolgoztuk ki. Ezáltal biztosított volt a szférák részvétele.

Március 21-én a HACS honlapján közzétettük a felülvizsgálat ütemrendjét, megjelölve a TKCS ülések és a HVS-t elfogadó Közgyűlés ülésének időpontját. A helyi szereplők számára lehetőséget biztosítottunk az üléseken való aktív részvételre.

Április 5-ig összesen 48 db projektötlet érkezett be a munkaszervezethez. A javaslattevők között legnagyobb arányban a vállalkozói szféra képviseltette magát, ez 50 %. A magánszemélyek, ezen belül legfőképp östermelők javaslatainak aránya 35%, míg a civil szféra aránya pedig 15%. A legtöbb projektigény vállalkozásfejlesztésre, turisztikai fejlesztésekre és helyi termék feldolgozásra érkezett. Az önkormányzatok részéről még 2012. nyarán érkeztek projektötletek, legfőképp a vidéki örökség megőrzése és falumegújítás III. tengelyes intézkedések keretében megvalósítandó fejlesztésekre. A HACS III. tengelyes forrásai kimerültek, ezért ezen intézkedések 2012-ben már nem kerültek meghirdetésre. Ezen projektötletekkel a felülvizsgálat során nem számoltunk.

1.5 A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások

A jelen felülvizsgálatnak nem volt feladata új célok megfogalmazása, elsősorban a hatékonyabb programmegvalósításra helyeztük a hangsúlyt.

A kiinduló állapot, vagyis a térség legfontosabb adottságai, problémái és lehetőségei, valamint az ezek alapján kitűzött jövőkép nem változtak. A helyzetelemzés és a megvalósítás tapasztalatai alapján nincs szükség a fő célkitűzések módosítására, hiszen azok megfelelően szolgálják a jövőkép elérését. Inkább a célkitűzések elérése érdekében megfogalmazott intézkedések átgondolása, komplex, egymásra épülő javaslatok kidolgozása a feladat. Ezért a stratégia felülvizsgálatának elsődleges célja az Akciócsoport részéről a meglévő problémákra való hangsúlyosabb odafigyelés, az eredeti HVS-hez képest erőteljesebb, komplexebb, megoldási javaslatokkal történő kezelése.

A helyzetelemzés és a LEADER megvalósítás eredményeire építve újragondoltuk fejlesztési intézkedéseinket. Az intézkedések megújításra kerültek, egyes elemeket tovább erősítünk, egyes intézkedések okafogyottá váltak, illetve új intézkedések kerültek megfogalmazásra.

Felmérve a LEADER megvalósítás során elért eredményeket, gazdaságfejlesztésre nagyobb hangsúlyt kívánunk fektetni, ezért a LEADER HACS a forrásallokációt illetően módosításokat hajtott végre. További fontos módosítás, hogy megalkottuk a stratégia mellékletét képező, támogatható intézkedéseket tartalmazó LEADER intézkedési tervet.

2. Helyzetelemzés

2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

A térség általános jellemzői

Az Akciócsoport területét 26 település (köztük 6 város, 2 nagyközség és 18 község) alkotja, melyek a kalocsai, kiskőrösi, kunszentmiklósi és a kecskeméti járáshoz tartoznak. A célterület lakossága 72.034 fő, a lakások száma 33.927. A célterület összesen 204.790 hektáron terül el (2010).

A terület a Dunamellék, Felső-Kiskunság, Homokhátság és Sárköz tájaira terjed ki, a térség tájképe rendkívül változatos. A Helyi Akciócsoport területe négy olyan kistérség településeiből alakult meg, melyek kulturális, identitásbeli, gazdasági, szociális vonatkozásban is homogén egységet alkotnak. Ez a hasonlóság mind az általános problémákban, mind a lehetőségekben megtalálható. A települések mindegyikében megfigyelhető az elöregedés és a népességfogyás, emellett a munkanélküliség arányában is azonosságok mutathatóak ki. Alacsony a vállalkozások száma, melyek tőkeszegénységgel küzdenek, így innovációs képességük igen gyenge. A mezőgazdaságnak meghatározó szerepe van az akcióterületen. A térség gazdag természeti és kulturális örökséggel rendelkezik, de állapotuk évről-évre romlik. Ezen értékek felélesztése fontos a vidéki térségek életminőségének javításához, és idegenforgalmi szempontból sem elhanyagolható. A gazdag természeti és kulturális örökségek kapcsán több település bír jelentős turisztikai potenciállal, mely jelentősége az adottságokhoz képest csekély.

A Helyi Akciócsoport területi lehatárolását a hasonló paraméterekkel rendelkező, hasonló gazdasági helyzetben lévő szomszédos települések egységbetömörülése eredményezte. A megközelítőleg azonos fejlettségi szinten álló települések megfelelő alapot képeznek a közös munkára, együttgondolkodásra, hisz a társult települések hasonló társadalmi, gazdasági, környezeti és kulturális problémákra keresnek megoldásokat.

A térség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok

A Helyi Akciócsoport települései a Dél-alföldi Régió, ezen belül Bács-Kiskun megye részét képezik. Az Akciócsoport területéhez 26 település tartozik, melyek közül 6 város, 2 nagyközség és 18 község jogállású. A nagyobb lakosságszámú községek jellemzőek, az 1000 fő alatti települések közé Dunatetetlen, Kunpeszér, Öregcsertő, Újsolt és Újtelek tartozik. A célterület legalacsonyabb lakosságszámú települése Újsolt 153 fővel (2010). A legnépesebb település az akcióterületen Kunszentmiklós, ahol 8.680 fő lakik. 5000-10000 fő közötti település csak 4 található a HACS területén (lásd 1. táblázat: A Dunamellék HACS települései népességszám szerint (db) 2010. január 1. állapot szerint).

A térség központi települései Kalocsa és Kunszentmiklós. A településszerkezet sajátossága Homokmégyen, Szakmáron és Öregcsertőn a szállásrendszer, melyek a községek külterületein helyezkednek el. Ez egy speciális településforma, ahol az anyatelepüléstől több kilométer

távolságra is el kell látni az önkormányzatnak az alapfeladatait. A térséget alapvetően az aprófalvas településszerkezet jellemzi. A területen a népsűrűség 35,17 fő/km², mely rendkívül alacsony, alapvetően vidéki térségről beszélünk.

A terület a Dunamellék, Felső-Kiskunság, Homokhátság és Sárköz tájaira terjed ki. A térség tájképe rendkívül változatos: szikes tavak, rétek, mezőségi földek, ártéri erdők, szántóföldek, csatornák váltakoznak a területen. Nyugatról kelet felé haladva a Duna-völgyének öntéstalajait réti csernozjomok váltják fel, majd szoloncsák-szolonyecsek, illetve réti talajok, végül pedig homokos talajok következnek. A tájak különbözősége hosszú évszázadokon keresztül megszabta a térség hagyományos gazdálkodását.

A települések által lehatárolt terület a Kiskunsági Nemzeti Park területének több részét is érinti: Kunszentmiklós, Tass, Szalkszentmárton, Dunavecse között található Felső-Kiskunsági pusztá, valamint a Peszéradacsi rétek (Kunpeszér, Kunadacs között), melyeknek sajátos növény- és állatvilága, valamint az itt legelésző őshonos háziállatok jelentik legfontosabb természeti értékeit. A Szabadszállás-Fülöpszállás-Solt közötti szikes tavak, rétek számos madárnak nyújtanak védett élőhelyet. Jelentős értéket képvisel Bócsa és Orgovány között Bugacpusztá, a legismertebb magyar puszták egyike, máig az őshonos magyar háziállattartás egyik központi területe, mely a Kiskunsági Nemzeti Park része, ahol a kiemelkedő természeti értékű ősborkás mellett homoki erdők és homokpuszták, mocsarak, lápok, nedves kaszálók és szikes puszták váltakoznak. Fontos ezen területek fenntartása, mert nemcsak a természeti értékek megőrzéséhez járulnak hozzá, de növelik a turisztikai potenciált is.

A Duna jelenléte a térségben a tájkép legfőbb alakítója. A terület a vízkészletekben gazdag térségek közé sorolt, mivel a térséget 80 km hosszán a Duna határolja. A Duna mente mai felszínét teljes egészében a folyó alakította ki. A felszín változatosságát az elhagyott medrek, kisebb-nagyobb kiterjedésű szikes területek és a hajdani mocsarak laposai, valamint a hordalékhalomok jelentik. A Duna menti településeink szinte mindegyike a vízbázisok szempontjából érzékeny környezetileg. A Kiskunsági Nemzeti Park része a Duna-völgy egyik legszebb szikes pusztája, a Dunavölgy kiemelkedő tájképi értékeivel rendelkező Miklapusztá. A felszíni vizek tekintetében a magas talajvízállású területeken található állóvizek (Szelidi-tó, kunsági szikes tavak, Solt melletti vizes terület) a legszámottevőbbek, amelyek gyakran horgásztóként funkcionálnak, de jelentős természeti értéket is képviselnek.

A természeti adottságok, a tiszta környezet és az érintetlen természet olyan lehetőséget tartogat, melyekre építve a turisták számára kellemes kikapcsolódási programok kínálhatóak. Az Akciócsoport területén a védett területek egy részén az egyre fokozódó turisztikai igénybevétel miatt jelentős a tájterhelés.

A térségben a területhasználat hagyományosan meghatározó módja a mezőgazdaság. A földrajzi elhelyezkedésünkből eredően döntően mezőgazdasági termelésre alkalmasak a termőföldek. Az Akciócsoport mélyebb fekvésű és gyengébb termőképességű területeinek mezőgazdaságát a gyepgazdálkodás és az extenzív állattartás, míg a homokos talajú, tanyás területekre a szőlő-, zöldség- és gyümölcstermelő gazdaságok jellemzik.

A térség mezőgazdasági területei természeti erőforrásként is jellemezhetőek, mivel a magas napsütéses órák számának és a jó földrajzi elhelyezkedésnek köszönhetően a térség kiváló termőföldekkel rendelkezik. A Duna-mentén a talajok termőképessége jó, a kalocsai térségben a megye egyik legmagasabb AK értékű területei találhatók, az átlagos AK értékek alapján a települések zöme a 20-30 AK közötti kategóriába tartozik. A kunszentmiklói térség településein alacsonyabb, 15-20 AK érték, míg Fülöpszállás, Izsák, Bócsa településeken 17-20 AK, Jakabszállás és Orgovány 14-29,5 AK értékű földterületek jellemzőek. Termékenységet gátló tényezők az esetenkénti magas talajvizek, belvizek előfordulása, az

előforduló szikes, illetve láptalajok. A mezőgazdasági termelési kultúrák döntő hányadára az okszerű talaj- és földhasználat hiánya a jellemző.

A szántóföldek AK értéke a kalocsai térség településein a legmagasabb, míg Izsák, Bócsa, Fülöpszállás vonatkozásában a legalacsonyabbak. Ezeken a területeken a szőlő művelési ágú területek nagy aránya jellemző. A Kunszentmiklós környékén magasabb a szőlő- és gyümölcssterületek aránya a kalocsai térség településeihez viszonyítva. A gyepek művelési ágú területek aránya északról dél felé haladva egyre csökken. Erdősültség a térség 15%-ára (32.464 ha) terjed ki, amely mutató a megyei átlag alatti, ezen erdőterületek javarészt a Duna árterében, valamint Hajós és Kunszentmiklós környékén találhatók.

A nehézipari tevékenységek visszaszorulása miatt az akcióterületen a mezőgazdasági tevékenységből, a közúti közlekedésből származó por és pollen légszennyező hatásával kell leginkább számolni. Jelentős szennyező források a területen nincsenek, főleg a települések és a körzetükben működő vállalkozások jelentenek hulladék kibocsátási pontokat.

A térség valamennyi településén kiépült a közüemi vízhálózat, ugyanakkor jelentős problémák vannak a szennyvízelvezetés és -tisztítás vonatkozásában. A települések jelentős részén a szilárd hulladék-lerakókat felszámolták, mellyel nem csak a környezet szennyezettsége csökkent, de a települések környezete is rendezettebbé vált. A hulladékok kezelése regionális szinten megoldandó feladattá vált. Izsák település határában megépült korszerű hulladéklerakó létesítése is ezt a célt szolgálja. Valamennyi település számára nagyobb feladatot jelent az illegális szemétkerakók felszámolása.

A vízellátás és csatornázottság aránya (közmuólló nyitottsága) javult 2004 óta. A közüemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya a 2004. évi 83,81%-ról 2008-ra minimálisan, 84,38%-ra növekedett. A szennyvízhálózatra rákötött lakások aránya azonban nagy elmaradást mutat. Habár 2004-hez képest (35,12%) lényegesen javult, 2008-ban még mindig csak 45,15% a hálózatra rákapcsolt lakások aránya. 2010. évben a becslések alapján ez az arány kb. 50% körül lehet (lásd 1. ábra: Közmuólló záródása a Dunamellék HACS területén 2000-2008).

Mivel a térség területének nagy része környezetileg kiemelt érzékenységu, a jövőben kiemelt szempontként kell kezelni az ökológiai gazdálkodási formákat és a környezettudatosságot. Környezetileg fontos feladat a védett területekkel, a vizes élőhelyekkel, a sérülékeny vízbázisokkal közvetlenül határos települések kommunális hulladék-elhelyezésének, szennyvíz-elvezetésének, ártalmatlanításának megoldása. A gazdaság, idegenforgalom és a természet-, illetve környezetvédelmi érdekek összehangolása szintén fontos megoldandó feladat.

Demográfiai helyzet

A célterület lakossága 2010-ben 72.034 fő, a lakások száma 33.927. 2006-ban a lakosságszám 76.766 fő volt az akcióterületen, mely 2010-re több mint 6 %-kal csökkent (lásd 2. táblázat: Települések lakosságszáma a Dunamellék HACS területén 2010. január 1. állapot szerint).

A lakónépességből a nők aránya magasabb, 51,37% (lásd 2. ábra: Lakónépesség megoszlása nemek szerint a Dunamellék HACS területén 2008). Az állandó népességből a 0-18 évesek aránya 18,53%, a 19-59 évesek aránya 58,74%, míg a 60 év felettiek aránya 22,73% volt 2008-ban (lásd 3. ábra: Állandó népesség aránya a Dunamellék HACS területén korcsoportok szerint 2008). A 60 év felettiek aránya az állandó népességen belül minimálisan magasabb a megyei átlagnál, mely 22,03% (lásd 4. ábra: Állandó népesség aránya Bács-Kiskun megyében korcsoportok szerint 2008).

Ezen tendencia alapján a HACS településeire az előregedés, illetve a népesség csökkenése a jellemző. Az időskorúak magas aránya a társadalom előregedését vetíti előre. A térségben sajnos az országos tendencia jellemző, így nem természetes szaporodásról, hanem természetes fogyásról beszélhetünk, azaz a halálozások száma meghaladja a születések számát. 2008-ban a HACS területén 686 volt a születések száma, míg a halálozás 1031. A térségre nemcsak az intenzív természetes fogyás, hanem a nagyarányú elvándorlás is jellemző. Az Akciócsoport területén a fiatalok elvándorlása jobb jövedelemszerző helyek irányába erősen érzékelhető, a demográfiai mutatókra negatív hatással van a városok elszívó hatása, illetve a főváros közelsége. 2008-ban az elvándorlások száma 1796 volt, míg az odavándorlások esete alacsonyabb, csupán 1480 (lásd 5. ábra: Népmozgalom a Dunamellék HACS területén 2008).

2010. január 1. állapot szerint az aktív korú népesség 49.264 fő, azaz az összes népesség megközelítőleg 68,3 %-a.

A városokban összesen 34.563 fő, vagyis a lakosság 48 %-a él. A nagyközségben élők száma 6.637 fő (9,2%), a községben élők száma pedig 30.863 fő (42,8 %).

A HACS területéhez tartozó kalocsai, kiskőrösi, kunszentmiklósi térség települései a 311/2007 (XI. 17.) Korm. rendelet alapján hátrányosnak minősülnek. A 240/2006 (XI. 30.) Korm. rendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések a HACS területén Bócsa, Dunatetétlen, Fajsz, Fülöpszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Szalkszentmárton, Újsolt, Újtelek, azaz 11 település. Ezeken a településeken a HACS összes lakosságának 22,6 %-a, azaz 16.276 fő él.

A Dunamellék Leader HACS területén jelentős a cigány (Dunaegyháza, Dunapataj, Dusnok, Fülöpszállás, Hajós, Homokmégy, Izsák, Kunszentmiklós, Solt, Szabadszállás, Szalkszentmárton, Tass) és számottevő a német (Dusnok, Fajsz, Hajós, Harta), szlovák (Dunaegyháza), horvát-rác (Dusnok) kisebbség. A romák helyzete az országos viszonyoknak megfelelően itt is nehéz. A jelenlegi szakképzetlen regisztrált munkanélküliek többsége az ő körükből kerül ki. Az iskolázottság alacsony foka is gyengíti a munkaerőpiacon a pozícióikat, illetve szociális helyzetüket, ezért felzárkóztatásuk támogatása, az esélyegyenlőség biztosítása különös fontosságú. Több kisebbségi önkormányzat tagja az Akciócsoportnak.

Gazdasági környezet

A térség gazdasága egyértelműen mezőgazdaság központú, kiegészülve kisebb ipari kapacitásokkal és gyenge szolgáltató szektorral. A gazdaságra jellemző az alacsony vállalkozási sűrűség, általános tőkehiány, a vidéki vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A gazdasági szolgáltatások hiánya, és ezek nehéz elérhetősége akadályozza új vállalkozások, illetve új beruházások elindítását.

A működő vállalkozások nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása a régiós és megyei tendenciákkal egyezést mutat. A szolgáltató ágazatban működik a legtöbb vállalkozás, ezt követi az ipar, majd a mezőgazdaság. A HACS területén a szolgáltató ágazatban működő vállalkozások aránya 66,28%, alacsonyabb a régió (75 %) és a megye (73,5 %) átlagánál. Az ipari ágazatban működő vállalkozások aránya 23,4 %, mely meghaladja a régiós (19,3 %) és a megyei (20,5 %) átlagot. A mezőgazdaságban működő vállalkozások aránya 10,31 %, szintén jóval meghaladja a régiós (5,6 %) és megyei (6 %) átlagot (lásd 6. ábra: Működő vállalkozások aránya nemzetgazdasági ágak szerint 2007). A szolgáltatások alacsony minőségűek, habár mind a GDP termelésben, mind jövedelemben, mind a foglalkoztatásban

egyre nagyobb az ágazat szerepe, azonban még így is lemarad az országos átlagtól. Az iparnak soha nem volt meghatározó szerepe a térség gazdaságában.

A térségre jellemző szolgáltatások közül a kereskedelem-javítás képviseli a legnagyobb arányt, 896 vállalkozás működik ezen a területen (39 %). Gazdasági szolgáltatásokkal, ingatlanügyekkel 447 vállalkozás foglalkozik (19,5 %). Szállítás, raktározás területén 255 vállalkozás működik (11,12 %). Működnek még fémmegmunkálás, divat, konfekcióipari, műanyagtermékek, szerszámok, gépalkatrészek, faipari és nyomdaipari termékek előállításával, lakatosmunkával, gumitermékek előállításával foglalkozó vállalkozások. Ezek általában kis- és középvállalkozások, sőt legtöbbjük néhány fővel működő egyéni- vagy mikrovállalkozás (lásd 7. ábra: Szolgáltatási ágazatok megoszlása a Dunamellék HACS területén 2007).

A térség nagyobb vállalkozásai főleg beszállítói szerepet játszanak az ellátási láncban. A lehatárolt területen működő legnagyobb foglalkoztató vállalkozás Apostagon (Pridgeon and Clay Kft. 214 fő, fémmegmunkálás), Kunszentmiklóson (Schneider Electric Energy Magyarország Kft. 199 fő, elektromos berendezések) és Bócsán (Poli-Farbe Vegyipari Kft. 195 fő, vegyipar) működik. A Pridgeon and Clay Kft. és a Schneider Electric Kft. (régi nevén AREVA Hungária Kft.) 2007. óta sajnos csökkentette foglalkoztatotti létszámát a gazdasági válságnak köszönhetően, azonban a jövőben ismét bővítést terveznek. A Poli-Farbe Kft. alkalmazotti létszáma azonban 2007. óta 30 fővel bővült. A működő társas vállalkozások nagy részének munkahelyteremtő képessége csekély, dominálnak a 10 fő alatti társas vállalkozások.

A térség gazdaságában a mezőgazdaság szerepe meghatározó, habár az ágazatban működő vállalkozások száma alacsony, az őstermelők száma rendkívül magas, 9500 fő. Az ágazat országosan is jellemző problémákkal küzd, mint alacsony jövedelemtermelő- és munkahelyteremtő képesség. Jelentős kapacitások épültek le a kilencvenes években, a működő nagy kiterjedésű TSZ-ek bezártak, minimális az együttműködés a termelők között. Jellemző a tőkeszegénység, nincs elegendő forrás a fejlesztésekre. A szövetkezetek átalakulásával, felbomlásával a termelést magángazdaságok vették át, melyek gyakran kiszolgáltatott helyzetben vannak a felvásárlásra szakosodott társaságokkal szemben. Az értékesítés önálló formáját is sokan gyakorolják, termékeiket a helyi, illetve a nagybani piacokra szállítva.

Alternatív mezőgazdasági tevékenységekre, új típusú összefogásra ritkán akad példa. Biogazdálkodást vagy alternatív mezőgazdasági tevékenységet a térség gazdái csak elvétve folytatnak. A célterület mezőgazdaságában a versenyképes, piaci méreteket elérő, ártermelő gazdaságok száma alacsony. Ezek hiányában a térség nem képes a meglévő mezőgazdasági potenciál megfelelő hasznosítására. A mezőgazdasági vállalkozások munkahelyteremtő képessége alacsony, önmagukban nem képesek a térség gazdaságának növekedését erősíteni. Jellemző az elaprózott birtokszerkezet. Az egyéni gazdálkodók nagyobb hányada idős kora, gyenge alkalmazkodó képessége és alacsony szakképzettsége miatt már nem alkalmas a termelő tevékenységre, így várhatóan a szociális ellátást igénylők táborát fogják növelni. A termelés eszközellátottságára a kiöregedett, elavult erő-és munkagépek jellemzőek.

A térség mezőgazdasági adottságaira és hagyományaira alapozva több vállalkozás foglalkozik élelmiszer-feldolgozással. Legelterjedtebb a szőlő- és gyümölcsfeldolgozás és konzerválás, napraforgó-feldolgozás, szárítás, takarmány-előállítás, húsipari termékek gyártása, fűszerpaprika, fokhagyma, savanyúság, szárasztészta, tejtermékek előállítása. A feldolgozó üzemekre zömében kedvezőtlen üzemméret jellemző, nem elég korszerű a termékszerkezet. A

korszerűsítések gátja a jövedelemtermelő képességből származó tökehiány. Alacsony szintű a marketingtevékenység, ezért gyenge az értékesítés biztonsága.

A kalocsai környéki települések fő gazdasági vezérnövénye a fűszerpaprika, melyből a többi zöldségfélével (fokhagyma, vöröshagyma, zöldborsó, zöldbab, stb.) együtt mintegy 4000 hektáron folytatnak termelést. Kunszentmiklós környékén gabonafélék, zöldség- és gyümölcsfélék jellemzőek. Hajós és Solt, Izsák valamint Bócsa területére jellemző igazán a szőlőtermelés- és borászat. A szőlő- és gyümölcstüvelvények zömére azonban a kedvezőtlen kor- és fajtaösszetétel a jellemző. Az állattenyésztés nem meghatározó a térségben, a kalocsai térségben a sertéstartás, a kunszentmiklósi térségben pedig a juhtartás jellemző. Bócsa környékén szárnyasokat, legfőképp kacsát nevelnek a gazdaságok. Izsák és Orgovány környékén pedig a juh- és kecsketartás jellemző.

Idegenforgalom a lehetőségekhez képest nagy lemaradással küzd a meglévő turisztikai potenciáljának kihasználása szempontjából. A turisztikai vonzerők jelen vannak a térségben, azonban turisztikai szolgáltatások bővítése mellett a szálláslehetőségek fejlesztése és korszerűsítése is szükséges, mely összekapcsolható a helyi térségre jellemző szellemi-kulturális-történelmi értékek, sajátos stílusának vonzerejével és a térség egyedi kézműves és helyi termékeinek bemutatásával. A turizmus, mint alternatív jövedelemszerzési lehetőség fejlesztésével elérhető a lakosság foglalkoztatottsági, így jövedelmi helyzetének javulása. A térségben a kézműipari tevékenységgel foglalkozók köre igen széles. Találhatók kézi- és gépi hímzők, porcelánfestők, tojásfestéssel, pingálással foglalkozók, festők, csontfaragók, bútorfestők és mézeskalács-készítők. A komplex marketing tevékenység és az összefogás hiánya miatt kiszolgáltatottak a kereskedőknek.

A térségben több megyét átszelő tranzitút (51., 52., 53. és 54. számú főút) keresztezi egymást, ez további lehetőségeket teremthet a fejlesztésekhez, azonban összességében jellemző, hogy a térség perifériális elhelyezkedésű. Az elmúlt években meghatározó úthálózati fejlesztések történtek. Megépült a Pentele-híd, mely Dunaújvárost köti össze Dunavecsevel, egyúttal a Dunántúlt az Alfölddel. A híd az M8-as autópálya, a 6-os főút és az 51-es főút közötti 5,5 kilométeres szakaszán épült. Elkészült az 51-es számú főút elkerülő szakasza Solt és Dunapataj között. Az M8 tervezett nyomvonala 2008-ban kijelölésre került, az ország keleti részét köti majd össze a nyugatival, az M6 autópályáig történő kiépítésével a keletről délre irányuló teherforgalom számára lehetővé teszi majd Budapest elkerülését. Az M8 a nyugati országhatárig történő tervezett meghosszabbításával a kelet-nyugati teherforgalom fő közlekedési útjává válhat. A megépülő M8-as út nyomvonala Szabadszállásnál keresztezi a Budapest-Kelebia nemzetközi vasútvonalat. Az M6-os autópálya a Duna jobb partján déli irányban haladva Dunaújvárossal köti össze Budapestet. Ennek a Dunaújváros–Szekszárd és a Szekszárd–Bóly szakaszt pedig 2010. március 31-én adták át, mely a térség közlekedésében rendkívül meghatározó. Folyamatban van az M9 autópálya Dusnok–Érsekhalma közötti szakaszának kiépítése az 51-es és 54-es főút között, ez kb. 10 kilométeres új szakasz megépítését jelenti. Orgovány, Izsák és Jakabszállás települések vonatkozásában meghatározó az M5-ös autópálya, mely Budapestről délkelet felé haladva Kecskemétet, Szegedet (valamint a röszkei határátkelőt) kapcsolja össze a fővárossal.

Vasúthálózat nem érint minden községet. A meghatározó vasútvonal a Budapest-Belgrád vonal, mely Kunszentmiklóson, Szabadszálláson és Fülöpszálláson halad keresztül, jellemzően egyvágányú. A vonal teherforgalma jelentős, erős a balkáni nemzetközi- és konténeres teherforgalom. A Budapesti Intermodális Logisztikai Központ átadása óta számottevően megnőtt a belső teherforgalom a vonalon.

Harta és Solt településeknél a Duna-parton folyami kikötő működik, melynek bővítésére a dunai közlekedés fellendülésével nagy esélyek kínálkoznak. A jövőben komoly gazdasági jelentősége lehet a dunai hajóforgalomnak, mivel a dunai víziút köti össze a Rajna-Ruhr vidéket és a nagy északi tengeri kikötőket a Fekete-tengerrel.

A térség a vállalkozások betelepülését biztosító ipari parkokban nem bővelkedik, habár a legtöbb településen van ipari övezetnek kijelölt terület. Ipari park jelenleg Kunszentmiklóson található. A vállalkozásoknak a szükséges infrastruktúra biztosításával lehetőséget kell biztosítani a betelepülésre. 2007. évben Szabadszálláson ipari park kialakítására irányuló beruházás kezdődött meg. A tervezett ipari park Szabadszállás határában található, a tervezett M8-as főközlekedési úttól 2 km-re, az M5 és M6 autópályák között félúton. Kecskeméttől 35 km, a Dunaújvárosi hídtól 25 km távolságra helyezkedik el. A terület logisztikai szempontból néhány éven belül kiemelt szereppel bír majd, hiszen a megépülő M8-as út nyomvonala itt keresztezi a Budapest-Kelebia nemzetközi vasútvonalat. A befektetők inkubátorházat hoznak létre a területen, melynek felvállalt feladata a helyi vállalkozások betelepülésének támogatása. A beruházás hatására a terület, s egyben a térség jelentősége is megnő. A betelepülő cégek által kínált munkalehetőségek és a helyi adóbevételek növekedése a város életében is nagy fellendülést hozhat majd.

A térség gazdasági helyzetét alapvetően meghatározza a foglalkoztatottság mértéke, az aktív népesség száma, összetétele. Ezen mutatók nem csak a jelen állapotról adnak tájékoztatást, hanem a térség jövőbeli fejlődési pályájára is hatással vannak. A rendszerváltást követő kényszer-, illetve rokkantsági nyugdíjazások eredményeképpen sokan inaktívak lettek, kiszorultak a munkaerőpiacról, valamint jelentősen csökkent mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma. Az aktivitási ráta csökkenését okozza az a nemzetközi tendencia is, hogy a fiatalok egyre hosszabb ideig tanulnak, így később jelennek meg a munkaerőpiacon. 2010. január 1. állapot szerint az aktív korú népesség 49.264 fő, azaz az összes népesség megközelítőleg 68,3 %-a. 2007. óta a foglalkoztatottak aránya jelentősen csökkent, míg a munkanélkülieké nőtt. Együttes arányuk, azaz a gazdaságilag aktívak arányában is változások következtek be. Míg 2007 év végén a célterület népességének 63,8 %-a volt aktív, 2010. év végén ez a mutató 68,3 %.

A munkanélküliségi ráta (11,23 %) a térségben magasabb a megyei átlagnál (9,86 %). 2010. évi adatok alapján a HACS akcióterületén a munkanélküliségi ráta Újteleken a legmagasabb (16,39 %), illetve Bócsán a legalacsonyabb (5,9 %) (lásd 3. táblázat: Nyilvántartott állás keresők száma és aránya az állandó lakóhelyük szerint 2010.12.20-i állapot szerint). A nyilvántartott állás keresők száma a 2005. évi 4.091 főről 2008. évre 4.618 főre emelkedett. A nyilvántartott állás keresők legnagyobb arányban a 17-30 éves korosztályból kerülnek ki (lásd: 8. ábra: Munkanélküliség korcsoportok szerinti megoszlásának alakulása Bács-Kiskun megyében és a Dunamellék HACS területén). A regisztrált munkanélküliek közel fele (49,7 %-a) hosszútávon munkanélküli marad (lásd 9. ábra: Tartós munkanélküliek számának alakulása a Dunamellék HACS területén).

A kevés helyi munka következtében a munkavállalók nagy része ingázik a közeli nagyobb városokba (Dunaújváros, Kalocsa, Kecskemét, Budapest). A munkanélküliség aránya a célterületen 2008. januári állapot szerinti 9,57 %-ról 2010 decemberére 11,23 %-ra növekedett. Azonban a valóságban a helyzet a rejtett, nem regisztrált munkanélküliség miatt általában még rosszabb. A tartós munkanélküliek többsége a fizikai állományba tartozik, többségük szakképzetlen. A nyilvántartott állás keresőkből legnagyobb arányt – a megyei és országos tendenciához igazodva - az általános iskolai végzettségűek (41,64 %) képviselik, ezt követik szakmunkás végzettségűek (32 %). Legkisebb arányban az egyetemi

végzettségűek (0,4 %) keresnek munkát (lásd 10. ábra: Munkanélküliség alakulása képzettség szerint a Dunamellék HACS területén). A munkaerőre jellemző, hogy a képzettségüknel fogva szakmával nem rendelkezők egyrészt nehezen találnak maguknak állást, másrészt az alacsony munkabér sem ösztönöz az üres álláshelyek betöltésére. Sajnos jelenlévő probléma a diplomások, főleg a pályakezdő diplomások elhelyezkedési gondjai a településeken, aminek oka, hogy a képzettségek nincsenek összhangban a támasztott igényekkel.

Fenntartható gazdasági növekedés nem lehetséges megfelelő számú és képzettségű munkavállaló nélkül. A térségre jellemző, hogy nehéz idecsábítani a képzett munkaerőt, viszont Budapest, Dunaújváros közelsége miatt a lehatárolt terület északi és középső területén erős a főváros elszívó hatása. A térségben felsőfokú intézmény egyedül Kalocsán, a Tomori Pál Főiskola működik. A szakképző intézmények nem hiányoznak, de a magas szintű elméleti és széleskörű gyakorlati képzés hiányzik a térségből. Az iskolai végzettség alapján a képzettségi szint a vidéki térségekben jóval kedvezőtlenebb, mint az országos átlag. Ezért a térség további gazdasági fejlődését akadályozhatja a népesség viszonylag alacsony képzettségi szintje. Bár valamennyi településen található általános iskola, azonban a települések középiskolákkal való ellátottság szempontjából nagyon hátrányos helyzetben vannak. A jövőben szükség van a szakmunkásképzés képzési szerkezetének munkaerőpiaci igényekhez igazodó átalakítására térségi összefogással, illetve pályázati pénzek bevonásával.

A kistelepülések foglalkoztatási problémái még súlyosabbak, melyet egyedül képtelenek megoldani. A kistelepüléseken élők gyakran a szociális ellátórendszer valamelyik szintjétől remélik jövedelmi forrásukat (lásd 11. ábra: Rendszeres szociális segélyben részesítettek száma a lakónépesség arányában 2008). A helyi munkalehetőségek között elsősorban a helyenként megmaradt mezőgazdasági termelőszövetkezetek említendők, amelyek azonban csak korlátozott számban képesek a munkaerő felvételére. A helyi, limitált munkalehetőségek miatt az aktív korú népesség jelentős része a közeli nagyvárosokba kényszerül ingázni.

A kedvezőtlen munkaerőpiac folyamatok mellett a térség fejletlen gazdasági szerkezete, a vállalkozások alacsony munkahelyteremtő képessége is hozzájárul az alacsony jövedelmi viszonyokhoz, a magas munkanélküliséghez és közvetve az elvándorláshoz.

Társadalmi környezet

A civil szervezetek fontos szerepet töltenek be egy fejlett társadalom életében, olyan feladatokat vállalnak fel, melyeket sem önkormányzati szereplők, sem gazdasági szervezetek nem képesek vagy nem szándékoznak ellátni. A civil aktivitás szintje arra utal, hogy az adott terület lakossága aktívan befolyásolni kívánja saját életkörülményeinek alakulását, közvetlen környezetének fejlődését. A térségben 410 működő civil szervezet van jelen, de ezek közül csak néhány folytat jelentős munkát. Újsolton egyáltalán nincs ilyen jellegű szerveződés, Kunszentmiklóson működik a legtöbb, 71 civil szervezet van bejegyezve. A legtöbb településen csak a legalapvetőbb területekre korlátozódik a civil aktivitás. A HACS területén a sporttal kapcsolatos tevékenységet folytató civilek száma a legmagasabb, 124. Valamennyi településen működnek hagyományörző és kulturális egyesületek, melyeknek meghatározó szerepük van a helyi kultúra megőrzésében és átadásában. A kultúra területén 60 db civil szervezet működik. Kiemelkedő szervezőerőt jelentenek a polgárőrségek, tűzoltó egyesületek, amelyek a közbiztonság javításában, megőrzésében játszanak fontos szerepet. Ezen a területen tevékenykedő szervezetek száma 51.

Számos kistelepülésen működnek helyi alapítványok, melyek a környezetvédelemmel, gazdaságfejlesztéssel, gazdasági érdekképviselettel, oktatással, szociális ellátással, településfejlesztéssel foglalkoznak és fontos szerepet töltenek be a helyi közösség életében.

szervezésében. A civil szervezetek közötti együttműködés kezdetleges formája jellemző a térségben. Példaértékű civil kezdeményezés a Dunatáj Természet- és Környezetvédelmi Közalapítvány, melyet 1999-ben a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Harta, valamint Dunatétlen Önkormányzata alapított a térség természeti-táji értékeinek megőrzésére, a biológiai sokféleség fenntartására.

A települések fő terei szépen rendezettek, a világháborús és millenniumi emlékművek egyik községből sem hiányoznak. Említésre méltó műemléki örökség a Hajósi Érseki Kastély barokk eleganciája. A települések őrzik a népszokásokat és a hagyományokat, az idősebb generáció igyekszik a fiatalabb generáció számára ezeket az értékeket átadni. A települések tájmúzeumai, helytörténeti gyűjteményei hozzájárulnak az identitás formálásához. Mára fellelhetők azok az emberek, akik hímzéssel, porcelánfestéssel, fafaragással, fazekassággal, pingálással, tojásfestéssel foglalkoznak. Népművészet terén világhírű a kalocsai porcelánfestés, hímzés és a hímzéshez szorosan kapcsolódó viselet, illetve a kalocsai folklór. A több száz éves múlttal rendelkező települések vonzerejét növelheti a népi mesterségek felelevenítése, illetve használata. A településeken mindenhol megtalálhatóak a hagyományos búcsútartások, templomi napok, karácsonyi és farsangi bálók és a szüreti napok, melyek erősítik a hely szellemét. A térség több, országos jelentőségű rendezvénynek adott már otthont - Kurul-táj, Magyarok Országos Gyűlése, Magyar Zarándoklat – mely események nemcsak a vidéken élők szempontjából jelentősek, de jelentős turistaforgalmat is generálnak.

A térségben szőlő-és borkultúra honosodott meg az 1700-as években betelepített németajkú lakosság munkája során. Az akcióterületen 2 borvidékhez tartozó terület található: a Kiskunsági borvidék területéhez Solt és Izsák - ahol jellemzően testes fehérborokat termelnek -, illetve a Hajós-Bajai borvidékhez tartozó Hajós, melynek pincefaluja európai méretekben is egyedülálló. A különleges zamatú borokat a löszfalba vájt pincékben érlelik. Az izsáki Arany Sárfehér igazi hungarikum, védett eredetű bornak nyilvánították.

Az akcióterületre jellemző, hogy a kisvárosok szegényes szolgáltatási és közigazgatási központként funkcionálnak, ezek köré csoportosulnak az egymástól nagy távolságra lévő kisebb települések. Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés ezért meglehetősen nehéz. A városokban vehető igénybe a szolgáltatások legszélesebb köre, a kisebb településeken az egyéni vállalkozók döntő részére a kereskedelem és a vendéglátás (főként italbolt, presszó, büfé üzletkörökkel) a jellemző megélhetési forma. A személyi jellegű szolgáltatások közül a fodrász, kozmetikus szakma az, ahol a kialakult vendégkör révén biztosított a megélhetés. Általánosságban megállapítható, hogy a nyújtott szolgáltatások színvonalát alapvetően meghatározza a fizetőképes kereslet. Sajnos elmondható, hogy a lakosság körében a szolgáltatási igényekre egyre inkább alacsonyabb minőség a jellemző.

A munkanélküliség egyre nagyobb mértékeket ölt, kevés a munkalehetőség, alacsonyak a jövedelmek. A kistelepüléseken élők gyakran a szociális ellátórendszer valamelyik szintjétől remélik bevételeiket.

A hátrányos helyzetű csoportok közül az idősök vannak nagy számban, akiknek megélhetése nehezen biztosított. Legtöbbször szegényes életkörülmények között élik életüket. Az idősök közül sokan egyedül élnek, mely még inkább nehezíti létüket. A nagycsaládosok száma magas, illetve azoké a szülőké is, akik gyermeküket egyedül nevelik. Ők gyakran a munkahely mellé egyéb kiegészítő állást is vállálnak megélhetésük biztosítására. A roma lakosság helyzete a vidéki térségekben különösen nehéz. Különösen nagy probléma a roma lakosság munkaerőpiacra való bejutása, valamint az, hogy sokuk lakáskérdése megoldatlan. Család- és gyermekvédelmi szolgálat minden településen elérhető, az idősellátás/gondozás

minden településen megoldott, bár a bentlakásos férőhelyek száma alacsony. A fogyatékosokról több településen gondoskodnak, csökkent munkaképességűek foglalkoztatására több vállalkozás is működik a térségben. A hátrányos helyzetű csoportok között meg kell említeni a 25 év alatti állami gondozott fiatalokat. Hajóson a Haynald gyermekotthon 60 fő fiatalnak biztosít helyet. Az ő foglalkoztatásuk megoldása különösen fontos probléma a térség számára, hiszen iskolázottságuk rendkívül alacsony.

Összefoglaló

A térség természetföldrajzi szempontból változatos terület, magas a védett területek aránya, gazdag állat- és növényvilág jellemző, mely lehetőséget teremt komplex turisztikai fejlesztések megvalósítására. A táj alakításában a Duna meghatározó szereppel bír. A területhasználat meghatározó formája a mezőgazdaság, a Dunamenti területek talajának termőképessége kiváló minőségű.

Az akcióterületre rendkívül alacsony népsűrűség jellemző (35,17 fő/km²). A demográfiai helyzet az országos tendenciáknak megfelelően alakul. A HACS településeire az elöregedés, illetve a népesség csökkenése a jellemző, az időskorúak magas aránya a társadalom elöregedését vetíti előre. A halálozások száma meghaladja a születések számát, azonban a népesség csökkenésében a nagyfokú elvándorlás is szerepet játszik. A kedvezőtlen munkaerőpiac folyamatok mellett a térség fejletlen gazdasági szerkezete, vállalkozások alacsony munkahelyteremtő képessége is hozzájárul az alacsony jövedelmi viszonyokhoz, a magas munkanélküliséghez és közvetve az elvándorláshoz.

A térség gazdasága egyértelműen mezőgazdaság központú, kiegészülve kisebb ipari kapacitásokkal és gyenge szolgáltató szektorral. A gazdaságra jellemző, hogy alacsony a vállalkozási sűrűség, általános a tőkehiány, a vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A gazdasági szolgáltatások hiánya és ezek nehéz elérhetősége akadályozza új vállalkozások, illetve új beruházások elindítását. A működő társas vállalkozások nagy részének munkahelyteremtő képessége csekély, dominálnak a 10 fő alatti társas vállalkozások. A mezőgazdasági vállalkozások jövedelemtermelő és munkahelyteremtő képessége alacsony, önmagukban nem képesek a térség gazdaságának növekedését erősíteni. Jellemző a tőkeszegénység, nincs elegendő forrás a fejlesztésekre, minimális az együttműködés a termelők között. Alternatív mezőgazdasági tevékenységre, új típusú összefogásra elvétve akad példa a térségben. A térség mezőgazdasági adottságaira és hagyományaira alapozva több vállalkozás foglalkozik élelmiszer-feldolgozással. A feldolgozó üzemekre zömében kedvezőtlen üzemméret jellemző, nem elég korszerű a termékszerkezet. Alacsony szintű a marketingtevékenység, ezért gyenge az értékesítés biztonsága. A gazdaság kapcsán fontos feladat az agrárgazdaság versenyképességének fejlesztése a termelés – feldolgozás – értékesítés teljes vertikumának kiépítésével, valamint a gazdák környezettudatosságra és korszerű földhasználatra való ösztönzése. A mezőgazdaságból élő gazdáknak a tájak ökológiai értékeit megvédve, őrizve kell gazdálkodniuk. A gazdaság diverzifikálása érdekében a mezőgazdasági termelés mellett ésszerű a nem agrár-jellegű tevékenységek támogatása. Az adottságokat kihasználó ipartelepítéssel olyan új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. Elő kell segíteni, hogy a gazdaság kiegyenlítettebb legyen, az ipari és szolgáltató szektor megerősödjön. Több lábon álló, diverz vidéki gazdaság megteremtésére kell törekedni. A vidéki térségekben élők számára a turizmus ágazat fejlesztése további megélhetési alternatívát kínál. A hajósi borvidéken, és a hagyományos kalocsai fűszerpaprika termelő területeken szigorú eredetvédelemre van szükség, ahol közösségi agrármarketing segítségével is gondoskodni kell a termékek értékesítéséről.

A munkanélküliségi ráta (11,23 %) a térségben magasabb a megyei átlagnál (9,86 %). A regisztrált munkanélküliek közel fele (49,7 %-a) hosszútávon munkanélküli marad. A népesség viszonylag alacsony képzettségi szintje a munkavállalási lehetőségeket nehezíti. Térség elérhetőségének fokozatos fejlődése figyelhető meg a főközlekedési útvonalak kiépítése kapcsán, a közlekedés fellendülésével lehetőségek kínálóznak. A térség a vállalkozások betelepülését biztosító ipari parkokban nem bővelkedik, habár a legtöbb településen van ipari övezetnek kijelölt terület. A vállalkozásoknak a szükséges infrastruktúra biztosításával lehetőséget kell biztosítani a betelepülésre.

A térség népművészeti hagyományokban, népszokásokban, kulturális örökségekben gazdag, a települések őrzik a népszokásokat és hagyományokat. A települések tájmúzeumai, helytörténeti gyűjteményei hozzájárulnak az identitás formálásához. A környékben magas szintű szőlő-és borkultúra honosodott meg. A működő civil szervezetek részt vesznek a társadalom formálásában, azonban a köztük lévő együttműködés kezdetleges formája jellemző. Fokozni kell a civil szektor szerepét, hogy a társadalmi periférián élő csoportok re-integrálása minél sikeresebb legyen.

A fent említett problémák miatt a települések homogén egységet alkotnak, hiszen ugyanazokkal a nehézségekkel küzdenek, ezek megoldására is hasonló célokat alkotnak. A társadalmi és gazdasági azonosság következtében a települések problémáira közös megoldásokat, célokat kell meghatározni, mivel a felzárkózás lehetőségét csak együttesen képesek kihasználni. A térségben történő fejlesztési programokat a helyi adottságokhoz igazodva, a térség arculatát javítva kell megvalósítani.

2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport már 2007 óta részt vesz a helyi társadalom formálásában. A 2007. évi tervezés előkészítésének szakaszában felkerestünk minden települést, ahol beszélgetéseket, ötletbörzét tartottunk. 2007. óta számos alkalommal került sor lakossági fórumra, ahol az érintettekkel beszélgettünk a térség problémáiról, a fejlesztési elképzelésekről. Ezek a találkozások meggyőztek bennünket arról, hogy igen nagy jelentősége van a részvételen alapuló tervezésnek a térségi együttműködés kialakításában. Említésre méltó, hogy a részvételen alapuló tervezés módszerének alkalmazását a térség szereplőinek már a SAPARD tervezés során, illetve a LEADER+ program kapcsán is volt alkalmuk elsajátítani.

Általános tapasztalatunk, hogy korábban a térségi szereplők kapcsolatát inkább az „üzletinek” nevezett viszony jellemezte, nem az egyenrangúságot feltételező partnerség. A HACS települései a korábbi együttműködések révén már jól ismerik egymást, kiépítettek a formális és informális kommunikációs csatornákat. A régi, személyes kapcsolatok hatékonyabbá tették a közös munkát, tapasztalatcserét, a koordinációt és az integrációt.

Meggyőződésünk, hogy a kölcsönös bizalomra és elkötelezettségre épülő helyi partnerség az eredményességhez vezető út alapköve. A megfogalmazott jövőkép elérése akkor lehetséges, ha a tervezésben és megvalósításban részt vevő szereplők – önkormányzatok, vállalkozók, magánszemélyek, civil szervezetek – a partnerség elve mentén együttműködnek, biztosított a felek egyenrangúsága és az együttműködés alapja a kölcsönös előny a benne résztvevők számára. A HVS felülvizsgálat és megvalósítása során az igazi partnerség kiépítése, kifejlesztése az egyik fontos cél, amely növeli az összetartozás érzését, a helyi identitástudatot erősíti, illetve hozzájárulhat a stratégia és a jövőkép sikeres megvalósításához.

A Helyi Akciócsoport a HVS megvalósítása során a partnerséget két szinten valósítja meg. A LEADER HACS területén az egyes térségi szereplők között (vállalkozások, civil szervezetek, önkormányzatok), illetve a térségi szereplők és bizonyos külső közreműködők együttműködésével. 2007 óta a HVS megvalósításában részt vevő vidékfejlesztési szereplőkkel rendkívül jó kapcsolat alakult ki, mely megnyilvánul a kölcsönös segítségnyújtásban, közös akciók szervezésében.

A HVS tervezés és megvalósítás egyik lényeges eleme, hogy helyi partnerségekre épül, ami konkrét együttműködésekben és közös fellépésekben nyilvánul meg a projektek létrehozása, megvalósítása során. Eredményei azokra is pozitív hatással lehet, akik nem kapcsolódnak közvetlenül a programhoz. Az adott cél megvalósítására létrejött új projekt elképzeléseket, további partnerkapcsolatok létrejöttét vonhatja maga után.

A 2007-2013-as programozási időszak legnagyobb eredménye térségünkben, hogy a települések kommunikációja, közös gondolkodása elindult, közös célok fogalmazódtak meg.

2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A HVS 2007. évi tervezése után a Helyi Akciócsoport megkezdte a stratégiában lefektetett célkitűzések, intézkedések által megfogalmazott célok megvalósítását. A HVS megvalósítása során elért eredményeket át kell tekinteni a kitűzött célok vonatkozásában annak érdekében, hogy valós képet kapjunk a térség előrehaladásáról. Az elért eredmények vizsgálatánál elengedhetetlen annak tisztázása, hogy a LEADER Helyi Akciócsoport a III. tengely intézkedései (mikrovállalkozások létrehozása és fejlesztése, turisztikai tevékenységek ösztönzése, falumegújítás-, és fejlesztés, valamint vidéki örökség megőrzése) kapcsán két támogatási időszak (TK1 és TK2) alapján tudja vizsgálni az elért eredményeket és annak hatásait. A stratégia felülvizsgálatakor a harmadik nem horizontális támogatási időszak (TK4) kérelmezői még a megvalósítás folyamatában vannak. A IV. tengely (LEADER) kapcsán a HACS szintén két pályázat benyújtási időszak (TK1 és TK2) és annak eredményei alapján tud hatásvizsgálatot végezni. Itt is fontos megjegyezni, hogy a második körös pályázók egy része a HVS felülvizsgálatakor még a megvalósítás szakaszában van. Nehezíti az eredmények kiértékelését, hogy a korábbi struktúrában az intézkedések alá bontott célterületek megszűntek és az intézkedéseken keresztül megfogalmazott keretek határozzák meg a pályázható tevékenységeket, területeket.

„Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és –megtartó képességének erősítése” célkitűzésen belül **Mikrovállalkozások fejlesztése** intézkedésben a 31 kedvezményezett közül 13 valósította meg fejlesztését. Az intézkedés keretében a forrásfelhasználás rendkívül magas volt. A végrehajtás tapasztalatai alapján az intézkedés elérte célját, 6 új vállalkozás létesült, 21 új munkahely jött létre. Az 531,7 millió Ft megítélt támogatásból eddig közel 277,9 millió Ft került kifizetésre. A III. tengelyes intézkedés 2013-ban a HACS illetékességi területén már nem kerül meghirdetésre.

Az önkormányzatok részére megfogalmazott **ipari terület kialakítása, fejlesztése** intézkedésen belül 1 kedvezményezett nyert támogatás. A beruházás megvalósítása folyamatban van. A befejezést követően egy új ipari terület infrastrukturális fejlesztése valósul meg Dusnok településen, ahova várhatóan legalább 2 vállalkozás települ majd be. Az intézkedéssel legalább 2 iparterület fejlesztési projektet vártunk, így a kitűzött célt nem értük el, viszont az előzetes felmérések alapján nem jelentkezik további igény az önkormányzatok

részéről a vállalkozások működési feltételeinek javítására, ezért az intézkedés a stratégiából törlésre kerül.

„Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével” célterületen belül a **helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése** intézkedés keretében 5 kedvezményezett közül ezidáig 3 valósította meg teljes mértékben a beruházását, 2 projekt megvalósítása folyamatban van. A 89,9 millió Ft megítélt támogatásból ezidáig 28,7 millió Ft került kifizetésre. A beruházások megvalósításával 5 új helyi termék bevezetésére és 2 fejlesztésre kerül sor. Az intézkedés sikeres volt, legalább 4 helyi termék elállító üzem fejlesztését tűztük ki célul. Az előzetes projektgyűjtés kapcsán további igény mutatkozik a helyi termelők részéről helyi termékek feldolgozására, így az intézkedés továbbra is meghirdetésre kerül az üzemek méretének korlátozása nélkül, tehát az ügyfélkör kiszélesítésével.

A **mezőgazdaság eszköz- és gépállományának javítása** intézkedés a legnépszerűbb a HACS területén. 25 kedvezményezettből 19 valósította meg teljes mértékben a beszerzését. Az 56,6 millió Ft megítélt támogatásból eddig 51,2 millió Ft került kifizetésre a mezőgazdasági termelők részére. Az intézkedés elérte célját, azonban a termelők részéről továbbra is szükséglet mutatkozik mezőgazdasági tevékenységük fejlesztésére, eszközállományuk javítására, ezért az intézkedést tovább erősítjük a maximálisan igényelhető támogatás összegének növelésével.

„Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével” célkitűzésen belül **Falusi szálláshelyek és szolgáltatások kialakítására** irányuló intézkedésre 12 kedvezményezett közül 5 valósította meg teljes mértékben a tervezett beruházást. A forrásfelhasználás tekintetében a 407,6 millió Ft megítélt támogatásból eddig 222,2 millió Ft támogatás került felhasználásra. Az intézkedésnek köszönhetően 7 új falusi szálláshely létesült, valamint 1 vadászturisztikai szolgáltatás fejlesztése valósult meg hozzájárulva ezzel a turisztikai vállalkozások számának növekedéséhez a térségben. A megvalósított projekteknek köszönhetően 67 férőhellyel bővült a térség szálláshelyeinek száma. Az intézkedés elérte célját, a kitűzött 10 vendégágy helyett sokszorosra létesült, továbbá új turisztikai szolgáltatások kerültek bevezetésre. A HACS 7 települése érintett a fejlesztésekkel. A III. tengelyes intézkedés 2013-ban a HACS illetékességi területén már nem kerül meghirdetésre. Azonban a turisztikai szolgáltatások fejlesztésére további igény mutatkozik a helyi szereplők részéről, ezáltal intézkedést indítunk az agroturisztikai szolgáltató tevékenységhez, lovas turisztikai szolgáltatáshoz, vadászturizmushoz, erdei turizmushoz, horgászturizmushoz, vízi turizmushoz, borturizmushoz kapcsolódó szolgáltatás-fejlesztéseknek.

2011-ben új intézkedésként került megfogalmazásra a **helyi termékek turisztikai kínálatába történő bekapcsolása**, mely keretében 3 helyi termék házak létesítését vártuk. 2 ügyfél nyújtott be sikeres pályázatot a célterületre, amelynek keretében 68,2 millió Ft támogatás lehívására jogosultak. A projektek kivitelezése jelenleg folyamatban van. A kitűzött eredmények vonatkozásában az intézkedés nem érte el végső célját, azonban a végrehajtás tapasztalatai alapján nem mutatkozik további igény helyi termék ház kialakítására a térségben, így az intézkedés okafogyottá vált.

„Településkép, kulturális örökségek és vidéki táj fenntartható fejlesztése” célkitűzésen belül **falumegújítás és –fejlesztés** intézkedésben összesen 22 kedvezményezett közül 21 valósította meg beruházását. Az intézkedés keretében 11 település megjelenésében szereppel bíró épület kapott új arculatot. Továbbá 3 park létesült, 7 játszótér és 2 helyi piac, valamint 3 temető került felújításra. Az intézkedésben a forrásfelhasználás rendkívül magas volt, a 442,1 millió Ft megítélt támogatásból eddig 257,5 millió Ft támogatás került felhasználásra. Az intézkedés

elérte kitűzött célját, 16 település központja újult meg. A III. tengelyes intézkedés 2013-ban a HACS illetékességi területén már nem kerül meghirdetésre.

A **vidéki örökségek megőrzése, fejlesztése** intézkedésben összesen 17 kedvezményezett közül 16 valósította meg beruházását. 7 egyházközség, 9 önkormányzat és 1 alapítvány részesült mindösszesen 372,4 millió Ft támogatásban, amelyből 321,1 millió Ft került kifizetésre a sikeresen pályázók részére. A projektek megvalósulásával 6 templom és 10 védelem alatt álló épület felújítására került sor. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján a célkitűzés elérte célját. A III. tengelyes intézkedés 2013-ban a HACS illetékességi területén már nem kerül meghirdetésre.

A **helyi kulturális értékek megőrzése, hagyományok ápolása** intézkedésen belül az önkormányzatok és civil szervezetek által fenntartott kiállítóhelyek, tájházak felújítására, megfogalmazott intézkedés keretében 4 kedvezményezett kapott támogatást, amelyeket egytől egyig meg is valósítottak. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján 2011. évben a felújítási elemet erősítettük az intézkedésen belül, továbbá lehetőséget biztosítottunk helyi alkotók, művészek kiállításainak, alkotótáborainak szervezésére - annak komplex megoldási javaslatát tételével -, így az intézkedésre allokált forrást az eredetihez képest növeltük. A 24,4 millió Ft jóváhagyott támogatásból 24,3 millió Ft támogatás lehívására került sor. Az intézkedés keretében 5 kiállítóhely megújulását vártuk, illetve 5 kiállítás, vagy alkotótábor megrendezését. 4 kiállítóhely-fejlesztés valósult meg, alkotótáborra nem került sor, azonban 2 kiállítás megrendezésre került. A beérkezett projektötletek alapján nincs további igény az intézkedés továbbvitelére, ezért a következő időszakban nem kerül meghirdetésre.

Művészeti értékekkel bíró alkotások megőrzése intézkedésre 2011. évben nem került forrás allokására. A beérkezett projektötletek alapján jelenleg sincs igény az értékek megújítására, így a stratégiában jelentősége okafogyottá vált.

2011-ben külön intézkedést alakítottunk ki helyi kézművesek **kézműipari termékeinek fejlesztésére**. Az intézkedés eredményeként 11 kézműves műhely fejlesztését vártuk, mellyel ellentétben 1 pályázat érkezett 6,9 millió Ft-os támogatás igénnyel, amelynek megvalósítása még folyamatban van. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján a célkitűzés nem érte el célját és a továbbiakban nem mutatkozik igény kézműves műhelyek fejlesztésére a térségben, ezért a stratégiából törlésre került.

„Társadalmi tőke” célkitűzésen belül **civil szervezetek térségi szerepének növelése** intézkedés keretében 34 kedvezményezett közül 22 civil szervezet valósította meg teljes mértékben a projektjét. A 69,1 millió Ft megítélt támogatásból ezidáig 36,2 Ft támogatás kifizetése történt meg. A civilek eszközellátottsága javult az intézkedés célkitűzésének megfelelően. Az intézkedés ugyan elérte célját, közel háromszor annyi fejlesztés valósult meg, mint amennyit vártunk. Erre alapozva szükséglet mutatkozik a civil szervezetek részéről tevékenységük fejlesztésére, így a civil szervezetek térségi szerepét tovább növeljük, az eszközbeszerzés elemet tovább erősítjük.

Vidéki rendezvények támogatása intézkedés keretében 16 kedvezményezett közül 14 valósította meg rendezvényét. Az intézkedés elérte célját, a kitűzött 13 rendezvény megvalósult. A megítélt 23,8 millió Ft támogatásból eddig 18,9 millió Ft összeget hívtak le a sikeresen a kedvezményezettek. Az intézkedés elérte kitűzött célját, a rendezvények erősítették a hely szellemét, a helyi identitástudatot, összefogták a közösséget. A jövőben ezen intézkedés nem kerül meghirdetésre.

A 2011. évi felülvizsgálat alkalmával külön intézkedést indítottunk a civil szervezeteknek a **hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának elősegítésére**. Az intézkedésre egy pályázat sem érkezett be, ezért a jövőben meghirdetése okafogyottá vált.

Összességében elmondható, hogy a Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a HVS célkitűzéseinek megvalósítása kapcsán jó úton halad. Az eredeti HVS-hez képest a megoldandó problémákat, kihívásokat erőteljesebb, komplexebb, egymásra épülő megoldási javaslatokkal kezeljük a jövőben. A helyzetelemzés és a LEADER megvalósítása eredményeire építve újragondoltuk fejlesztési elképzeléseinket. Az intézkedések egy része okafogyottá vált, egyes intézkedéseket az elért eredmények vonatkozásában tovább erősítünk, illetve az fejlesztési igények alapján újak kerülnek beépítésre a stratégiába. Felmérve a LEADER megvalósítás során elért eredményeket, gazdaságfejlesztésre nagyobb hangsúlyt kívánunk fektetni, ezért a LEADER HACS a forrásallokációt illetően is módosításokat hajt végre.

A 2007-2013-as programozási időszak legnagyobb eredménye térségünkben, hogy a települések kommunikációja, közös gondolkodása elindult, közös célok fogalmazódtak meg.

2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

A stratégia a végrehajtás időszakában a változó körülmények, szükségletek, illetve a végrehajtás tapasztalatai következtében folyamatosan frissítésre, aktualizálásra szorul. A HVS felülvizsgálat indoka egyrészt a LEADER eljárás átalakítása, másrészt a HVS végrehajtásának előrehaladása, az eddig elért eredmények fényében a HVS szükség szerinti átdolgozása, aktualizálása. A jelen HVS felülvizsgálat közvetett célja, hogy a változásokra a HVS adekvát válaszokat tudjon megfogalmazni, ezáltal az aktuális problémákra, szükségletekre tudjon megfelelő megoldási lehetőségeket biztosítani. A felülvizsgálat a változásokra való visszacsatolás lehetőségét biztosítja, még a HVS megvalósításának folyamatában.

A LEADER program végrehajtása során számos szükségszerű átalakítás ment végbe, mind a program, mind a szervezeti háttér tekintetében. Mindez annak érdekében történt, hogy a stratégia végrehajtása során a források a lehető leghatékonyabban, a LEADER alapelvek széleskörű érvényesülése mellett kerüljenek elosztásra. A korábbi struktúrában az intézkedések alá bontott célterületek megszűntek és az intézkedéseken keresztül megfogalmazott keretek határozzák meg az ügyfél számára a pályázható tevékenységeket, területeket.

A LEADER HACS illetékességi területén 2011 óta jelentős gazdasági, társadalmi, környezeti változás nem történt. A változatlan gazdasági, társadalmi szükségletek, igények, környezeti feltételek mellett fenntarthatóak a korábbi célkitűzések, melyek megfelelően alátámasztják a stratégiában megfogalmazott jövőkép elérését. A helyzetelemzés alapján megállapítható, hogy a 2011-ben meghatározott problémák, kihívások a térségben továbbra is fennállnak, ezért a stratégia felülvizsgálatának célja a meglévő problémákra való hangsúlyosabb odafigyelés, az eredeti HVS-hez képest erőteljesebb, komplexebb, megoldási javaslatokkal történő kezelése.

A LEADER megvalósítása eredményeire építve a Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport újragondolta fejlesztési intézkedéseit. Az intézkedések megújításra kerültek, egyes elemeket tovább erősítünk, egyes intézkedések pedig okafogyottá váltak, illetve új intézkedések kerültek kialakításra.

A gazdasági folyamatok, valamint a HVS megvalósítása kapcsán feltárt eredmények arra ösztönözték a Helyi Akciócsoportot, hogy a foglalkoztatás elősegítésére nagyobb hangsúlyt fektessen a gazdasági tevékenységek ösztönzésére, diverzifikálásra.

Ennek keretében a vállalkozások fejlesztéseit továbbra is ösztönözzük, mely a gazdaságfejlesztési intézkedésekre allokált forrás növelésében is megnyilvánul. Szintén a foglalkoztatás elősegítésére, a jövedelmezőség javítására a mezőgazdasági ágazat fejlesztését kiemelt célként kezeljük. A helyi termékek feldolgozását, piacra jutását, valamint a gazdálkodók eszközállományának fejlesztését továbbra is támogatjuk.

Ugyancsak a munkanélküliség leküzdésére, illetve alternatív jövedelemszerzés megteremtésére a falusi turizmus fejlesztését továbbra is kiemelt célként kezeljük, ezen belül a turisztikai szolgáltatások fejlesztését kívánjuk ösztönözni.

A településkép és kulturális örökségek védelme továbbra is fontos megoldandó probléma. Az örökségek állapota évről-évre romlik, ennek megfelelően a falumegújítást és a vidéki örökségek megőrzését tovább ösztönözzük, azonban forrás LEADER keretében nem kerül allokálásra.

A helyi közösség formálására a civil szervezetek térségi szerepét tovább erősítjük.

Az elért eredmények alapján egyes intézkedések okafogyottá váltak, melyek a stratégiából törlésre kerültek.

Összességében elmondható, hogy a Dunamellék Helyi Akciócsoport gazdaságfejlesztésre allokálja a jelenleg rendelkezésre álló forrásának 92 %-át. Ennek oka, hogy a helyzetelemzés és a megfogalmazott jövőkép alapján a térségben a legfontosabb célkitűzés a gazdaság fellendítése, ezzel párhuzamosan a foglalkoztatottság és jövedelmezőség javítása.

2.5 SWOT elemzés

A helyzetelemzés elkészítésével feltárt következtetéseket rendszerezi SWOT elemzés, mely hatékony eszköz annak feltárásában, hogy a térség erősségei és gyengeségei milyen mértékben mutatnak összefüggést a feltárt lehetőségekkel és veszélyekkel. Az elemzés segítségével arra kapunk választ, hogy a térség erősségei tényleges kitörési lehetőségeket jelentenek-e, illetve, hogy a gyengeségek milyen mértékben veszélyeztetik a terület jövőbeli fejlődését. Ennek alapján építhető fel az célrendszer, mely megadja a térség számára a kívánt jövőbeli állapothoz vezető elérési útvonalat.

SWOT analízis	
Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> Jó minőségű termőföldek által magas a művelhető területek aránya Védett területek magas aránya, gazdag növény- és állatvilág A térség tájszépsege, kiváló természeti értékei, történelmi emlékei idegenforgalmi vonzerőt képeznek, turizmus ágazat fejlesztést lehetővé teszik Fejlődőképes KKV-k jelenléte a térségben Budapest közelsége miatt a térség vonzó lehet a befektetők számára 	<ul style="list-style-type: none"> Fenntartható, környezettudatos gazdálkodás hiánya Gazdaság, természet-, illetve környezetvédelem érdekei összehangolásának hiánya Kulturális értékek, épített környezet állapotának folyamatos romlása Kihasználatlan természeti és kulturális vonzerők A térség adottságainak kihasználására nem megfelelő turisztikai infrastruktúra,

<ul style="list-style-type: none"> • Mezőgazdasági művelésre alkalmas területek magas aránya • Élelmiszer-feldolgozás nagy hagyományokkal rendelkezik a térségben • Jelentős feldolgozóipari kapacitások (fűszerpaprika, sajtok, tejtermékek, konzervek, gyümölcsök, húsok) • A helyi társadalom formálásához hozzájáruló civil szerveződések jelenléte • Gazdag helyi történelem, népi és népművészeti hagyományok • Sokszínű művészeti tevékenység, gazdag a helyi alkotások köre • Magas színvonalú mezőgazdasági gyakorlat és ismeret a gazdálkodók körében 	<p>alacsony szintű marketingtevékenység</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyenge tőkevonzó képesség • Tőkehiány, mely negatívan befolyásolja a vállalkozások innovációs képességét • Innováció alacsony szintje miatt a termékfejlesztés nem jellemző • Alapinfrastruktúra hiánya • Összefogás, együttműködési készség hiánya • Elaprózott birtokszerkezet, elavult termelési eszközök és technológiák • Mezőgazdaság jövedelemtermelő képessége alacsony • Helyi speciális termékekkel kapcsolatos kezdeményezések elszigeteltek • Élelmiszer-feldolgozás területén sok kisüzem, változó minőség, alacsony feldolgozottsági szint jellemző • Mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekhez kapcsolódó alacsony szintű marketingtevékenység • Tartós, az átlagnál magasabb munkanélküliség, munkahelyteremtés hiánya, fiatalok elvándorlása • Népművészeti, művészeti hagyományok és kézműipari tevékenység sorvadása
<p>Lehetőségek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Természeti, kulturális értékek, népművészeti hagyományok komplex, turisztikai célú hasznosítása • Hazai és nemzetközi turizmus iránti igény növekedése • A térség gazdag történelmi hagyományai és központi elhelyezkedése miatt számos országos jelentőségű rendezvény helyszínéül szolgál • Ökológiai alapú szemlélet és gazdálkodás, természetközeli termelési módszerek elterjedése • Az M6, M8 autópályák közelségével fokozódhat a befektetők érdeklődése a térség iránt, új beruházások indulhatnak meg • Folyami kikötők fejlesztése • Gazdasági szerkezetének átalakítása • KKV-k megerősödésének támogatása • A mezőgazdálkodáshoz szükséges gépek, berendezések, technológiák korszerűsítése • Mezőgazdasági termékek feldolgozottsági fokának növeléséhez szükséges eszközök beszerzéséhez támogatás • Élelmiszer-feldolgozás korszerűsítése 	<p>Veszélyek</p> <ul style="list-style-type: none"> • A minőségi környezet- és természetvédelem hiánya az idegenforgalom alapját képező értékek pusztulásához vezethet • Intenzív mezőgazdasági termelés miatt természeti értékek megsemmisülése • Élővizek szennyezése azon településeken, ahol nem épült ki a szennyvízhálózat • A befektetői érdekek elmaradása a gazdaságpolitikai tényezők kedvezőtlen alakulása következtében • Belső piac hiánya, fizetőképes kereslet alacsony szintje • Szociális ellátás iránti igény növekedése • Fiatalok és képzett munkaerő elvándorlásának fokozódása a minőségi munkahelyek hiánya és alacsony kereseti lehetőségek miatt • A népesség fogyása és elöregedése az aktív dolgozókra ró több terhet • LEADER pályázatokkal kapcsolatos csökkenő pályázói aktivitás

<ul style="list-style-type: none"> • Tevékenységek diverzifikálásának támogatása • Egyre növekvő lakossági és piaci igény a helyi speciális termékekre (élelmiszerekre, ökotermékekre, kézműves termékekre) • Alternatív jövedelemszerzési lehetőségek • Együttműködések létrehozása a piaci versenyképesség növelése céljából • Komplex marketingtevékenység támogatása, a piaci pozíciók erősítése céljából • Támogatott vidékfejlesztési és területfejlesztési beruházások • Hátrányos helyzetű rétegek felzárkóztatásának támogatása 	
---	--

3. Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A stratégia kiindulópontja a jövőkép, amely a Helyi Akciócsoport jövőbeli kívánatos állapotát mutatja be. A jövőkép a fejlesztési stratégia kiindulópontját, alapkövét jelenti. A stratégia a jövőképben foglaltak és a jelenlegi helyzet közötti eltérések, feszültségek csökkentését, a jövőképben leírt állapot elérését célozza. A pozitív jövőkép kialakításánál arra törekedtünk, hogy az reális, rövid és közérthető legyen.

A térségre meghatározott jövőkép a következő:

2013-ra a térség belső adottságaira épített összehangolt fejlesztésekkel, több lábon álló diverzifikált, versenyképes gazdaság megteremtésével, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztésével és a vidéki táj megőrzésével a Dunamellék-Felső-Kiskunság-Homokhátság Sárköz Leader Helyi Akciócsoport hosszú távon biztosítja az itt élők számára a megélhetést, a minőségi élet feltételeit, valamint a vidék fennmaradását.

A térség jövőképe visszautal helyzetelemzésben megállapított tényekre, tendenciákra. A térség gazdasága mezőgazdaság központú, a tökehiány és az elavult termelési eszközök jellemzőek, az ágazat önmagában nem képes a térség növekedését és a termelők megélhetését elősegíteni. Több lábon álló, diverz vidéki gazdaság kialakítása a cél, ezért szükséges, hogy nem-agrárjellegű gazdasági tevékenységek meghonosodjanak, új vállalkozások jöjjenek létre, illetve a tevékenységük átalakuljon. A fejlesztéseknek a térség belső erőforrásaira kell támaszkodnia, azonban az erőforrások kiaknázása optimálisan kell, hogy történjen, mértéktelen felhasználást elkerülve. Minőségi élet feltételei csak akkor biztosíthatók, ha megtörténik a gazdaság szerkezetének átalakítása, bővítése.

A jövőkép célja, hogy egyensúlyba hozza, összhangot teremtsen a térség adottságai és lehetőségei között. A térség érezhetően fejlődik, megindult a települések összehangolt, a forrásokat és a fejlesztési elképzeléseket integráló fejlesztése. Intézkedéseinkkel azon kívánunk változtatni, hogy feloldjuk az ellentmondást, mely a térség adottságai és a vidék elmaradottsága között feszül. Mindezt öt, jól azonosítható célkitűzés köré építve tesszük, melyek egymást kiegészítve segítik a magasabb jövedelmi szint elérését. A megoldási

alternatívák olyan összhangjára koncentrálunk, amelyek eredményei fenntarthatóak a környezet, gazdaság és életmód szempontjából.

A térségben jelen vannak mindazon hajtóerők, melyek a modern vidék megteremtéséhez szükségesek. Lehetőséget kell adnunk a térség szereplőinek ezen erők felhasználására: a vállalkozásoknak a megtelepedésre, turistáknak a kapcsolódásra, az itt élőknek a munkára, a fiataloknak a hasznos tudás megszerzésére. Továbbá elő kell segíteni a meglévő vállalkozások technológia-fejlesztését, a mezőgazdasági termelők termékeinek értékesítését. Vagyis meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyekkel a helyi lakosok és a megtelepülő vállalatok ki tudják használni a térség erőforrásait és adottságait.

3.2 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport célja, hogy a célkitűzéseket összehangoltan, az ágazatok közötti integrációval, a térségben megvalósítandó fejlesztések egymásra épülésével, a helyi vállalkozói, civil és önkormányzati szektor együttműködésével valósítsa meg. E szemléletre építve határoztuk meg fejlesztési célkitűzéseinket, melyek kapcsolódási pontjait a helyzetelemzéshez az alábbiakban ismertetjük.

A HACS területén domináns az agrárgazdaság, azonban jövedelmezősége alacsony, az ágazat egyedül nem képes biztosítani az itt élők megélhetését, illetve a gazdaság fellendülését. Erre alapozva fontos feladat a mezőgazdaság jövedelmezőségének javítása mellett a lakosságnak alternatív és/vagy kiegészítő jövedelmet, megélhetési és foglalkoztatási lehetőséget nyújtó gazdasági diverzifikáció és az ehhez kapcsolódó vállalkozásfejlesztés, hogy megteremtjük a több lábon álló vidéki gazdaságot. A mezőgazdaság versenyképessé tétele mellett ezért szükséges a nem agrárjellegű tevékenységek meghonosításának és gazdasági tevékenységek diverzifikálásának elősegítése. A térségben jelen vannak a működőképes mikro-, kis-, és középvállalkozások, azonban számuk alacsony, általános tökehiány és ebből fakadó gyenge innovációs képesség jellemző. A mezőgazdasági termelés mellett új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. A Dunamellék Akciócsoport legfontosabb célja, hogy megteremtse a több lábon álló, diverz vidéki gazdaságot, erre alapozva a helyi vállalkozások versenyképességének és munkahelyteremtő képességének erősítése, valamint a mezőgazdaság fejlesztése a legfontosabb célkitűzések.

A térségben a munkanélküliség rendkívül magas, a kevés munkahely mellett alacsony jövedelemszint jellemző, a megélhetés nehéz. Az itt élő vidéki lakosságnak lehetőséget kell biztosítani alternatív jövedelemszerzést lehetővé tevő tevékenységek folytatására. A természeti adottságoknak köszönhetően a térség olyan idegenforgalmi potenciállal rendelkezik, amelyre építve a turisták számára kellemes kapcsolódás, az itt élők számára pedig megélhetés biztosítható. Továbbá a turisztikai fejlesztések összekapcsolhatóak a helyi térségre jellemző kulturális-történelmi értékek vonzerejével és a térség egyedi termékeinek bemutatásával. A falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével a Dunamellék HACS kiemelt célkitűzése.

A településkép és vidéki tájak állapotának javítása rendkívül fontos feladat az akcióterületen, mely a magában foglalja természeti és kulturális örökségek védelmét, hagyományok ápolását. A térség gazdag kulturális örökségének, hagyományainak, az épített környezet elemeinek felkutatása, megőrzése és védelme kiemelt érdeke a Helyi Akciócsoportnak, hogy azok a következő nemzedékek számára is megismerhetővé váljanak. A vidéki környezet és táj fenntartása, az épített, kulturális és természeti értékeink megőrzése és megújítása révén a környezet vonzóbbá tétele nemcsak a helyben élők számára biztosít életteret, de a vidékre

irányuló turizmus és szolgáltatások fejlődéséhez is jelentősen hozzájárul. A hagyományok megismerésével erősödik a térségi identitástudat, mely hozzájárul a térségi kohézió erősödéséhez. A gazdag művészeti, népművészeti hagyományok fenntartása mindannyiunk érdeke. A szellemi-kulturális-történelmi értékek turisztikai programcsomagban történő összekapcsolása nemcsak a térség népszerűsítéséhez járul hozzá, hanem a vidéken élők megélhetését is elősegítheti. Az akcióterület jelentős része környezetileg érzékeny, vagy védelem alatt áll, ezért fontos a gazdasági és a természet-, illetve környezetvédelmi érdekek összehangolása. A természetvédelem és a vidéki tájak állapotának javítása keretében elő kell segíteni, hogy a gazdák a természeti környezet, a természeti erőforrások és a vidéki táj megőrzésével összeegyeztethető földhasználati módszereket alkalmazzanak. Az ökológiai alapú, természetkímélő gazdálkodáshoz az agrárnépesség szemléletének formálására is szükség van. Összességében a településkép, a kulturális örökségek védelmét, és a vidéki táj fenntartható fejlődését kiemelt célkitűzésként kell tekinteni.

A közösség formálásában számos, jelentős tevékenységet végző civil szervezet vesz részt, azonban működésük nehézkes, a köztük lévő együttműködés kezdetleges. Működési feltételeik biztosításával, lehetőségeik fejlesztésével fenntartható tevékenységük, ezzel a vidéki térségek egyik legfontosabb társadalomformáló tényezőivé válhatnak a kulturális hagyományok ápolása, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok helyzetének javítása, és a civil szervezetek térségi szerepének megerősítése terén.

A fent megfogalmazott szükségletek meghatározzák a fejlesztés irányait és szükségszerűségét, az erre alapozott célkitűzések és intézkedések szervesen kapcsolódnak egymáshoz, komplex fejlesztési programot alkotva. A stratégiát öt, jól azonosítható célkitűzés köré építve kívánjuk végrehajtani, melyek egymásra épülve, egymást kiegészítve, az ágazatok közötti integrációt megteremtve segítik a minőségi élet elérését a térségben.

3.3 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

- 1.) **célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének és munkahelyteremtő és – megtartó képességének erősítése.** A működő vállalkozások száma alacsony a térségben, a legnagyobb ágazatot a mezőgazdaság képviseli, a térség ipara és szolgáltató szektora alacsony kapacitású. A több lábon álló vidéki gazdaság megteremtése a vidéki megélhetés fő biztosítója lehet. Ennek elérésére a célkitűzéshez rendelt intézkedések a mikro-, kis- és középvállalkozások innovációját, tevékenységváltást, diverzifikációt, vállalati technológia-fejlesztést, helyi vállalkozások működési feltételeinek kialakítását, mikrovállalkozások létrehozását és fejlesztését, célozzák.
- 2.) **célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével.** A térségben a mezőgazdaság domináns szerepet játszik, a természeti adottságoknak köszönhetően jó termőföldekkel rendelkezünk. A mezőgazdasági termékek, illetve arra alapozott feldolgozás az ágazat kitörési pontja lehet. Erre alapozva a célkitűzéshez sorolt intézkedések a mezőgazdasági termékek feldolgozását, az ágazat eszközállományának javítását, valamint a fiatal gazdálkodók ösztönzését célozzák meg.
- 3.) **célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével.** Idegenforgalom a lehetőségekhez képest nagy lemaradással küzd a meglévő adottságok kihasználása szempontjából. A térségben jelenlévő turisztikai vonzerők, természeti és kulturális adottságok egy programcsomagba tömörítése komplex kapcsolódást biztosíthat az idelátogatóknak. A turizmus, mint alternatív jövedelemszerző lehetőség fejlesztésével elérhető a lakosság foglalkoztatottsági és

jövedelmi helyzetének javulása. Az célkitűzéshez sorolt intézkedések a turisztikai tevékenységek és szolgáltatások fejlesztését ösztönzik.

- 4.) **célkitűzés: Településkép, kulturális örökségek és a vidéki táj fenntartható fejlesztése.** A természeti és kulturális örökségek védelme, hagyományok ápolása a vidéki élet fenntartásának fontos eleme. Az értékek védelme nemcsak a helyi identitás formálásához járul hozzá, de jelentős turisztikai potenciállal is bír. A célkitűzéshez sorolt intézkedések a településkép megújítását, helyi kulturális, értékek megőrzését, valamint a mezőgazdasági területek fenntartható hasznosításának elterjedését célozzák meg.
- 5.) **célkitűzés: Társadalmi tőke erősítése.** A társadalom formálása, a térségi kohézió és identitásudat a vidéken élők életében fontos szerepet játszik. A társadalom összetartó erejének növelése a vidék fejlődésének fontos záloga. Ezért a célkitűzéshez sorolt intézkedés a civil szervezetek térségi szerepének növelését célozza meg.

3.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia intézkedései

1.1.) Intézkedés: Mikro-, kis- és középvállalkozások innovatív beruházásainak fejlesztése

ÚMVP intézkedés: Versenyképesség (411)

HPME jogcímhez rendelése: LEADER, vállalkozási célú fejlesztés

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 1.) Célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és -megtartó képességének erősítése

HPME kódolása: 1.1.)

Helyzet: A térségben meglehetősen alacsony a működő vállalkozások száma. A működő vállalkozások többsége mikro-, kis- és középvállalkozás.

Probléma: A gazdaságra jellemző, hogy alacsony a vállalkozási sűrűség, általános a tőkehiány, a vidéki vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A foglalkoztatási szint emelkedését nem tudják a vállalkozások kellőképpen szolgálni, továbbá méretükből adódóan méretgazdaságossági problémákkal küzdenek. Az elmaradottabb települések vállalkozásai hátrányból indulnak a térség fejlettebb településeinek vállalkozásaival szemben.

Megoldás: A térségben tapasztalható vállalkozási szellem és az olcsó munkaerő rendelkezésre állása segítheti az új és sikeres vállalkozások létrehozását, meglévők fenntartását. Az LHH területeken különösképpen fontos, hogy új és sikeres vállalkozások jöjjenek létre. A szolgáltatásokhoz való hozzáférés nehézségei és a helyi kereslet hiánya indokolja, hogy kiemelten támogassuk az LHH területek vállalkozásainak fejlesztését. Támogatni kell új vállalkozások létrehozását, illetve működő vállalkozások beruházásait, műszaki-technológiai fejlesztéseit.

Eredmény: A vidéki területek vállalkozásainak fejlesztésével az intézkedés hozzájárul a koncepció kiemelt vidékfejlesztési céljának, a munkahelyteremtés és -megtartás megvalósításához. Az intézkedés eredményeképp mérséklődik a vidéki területekről munkavállalási céllal történő elvándorlás (10 %-kal csökken az elvándorlási ráta), nő az életszínvonal, eddig hiányzó szolgáltatások jelenhetnek meg. 10 vállalkozás fejlesztése valósul meg, 5 új állandó munkahely jön létre az intézkedés eredményeként.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

1.2.) Intézkedés: Tevékenységváltás, diverzifikálás támogatása, piacképes KKV-k tevékenységének átalakítása

ÚMVP intézkedés: Életminőség javító (413)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport - 311 A nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 1.) Célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és -megtartó képességének erősítése

HPME kódolása: 1.2.)

Helyzet: A térség gazdasága egyértelműen mezőgazdaság központú, a mezőgazdaságnak hagyománya van.

Probléma: A fokozódó mezőgazdasági gépesítési hullám, illetve az ágazat alacsony jövedelmezősége miatt a munkahelyek száma a mezőgazdaságon belül egyre csökken. Az ágazat munkahelyteremtő és -megtartó képessége alacsony, a problémát a nagyarányú munkanélküliség (átlagosan 11,23 %) és az alacsony jövedelmek is súlyosbítják. A mezőgazdaságból élő háztartások és a kisebb mezőgazdasági vállalkozások gyakran nem tudják továbbfoglalkoztatni alkalmazottjaikat, illetve a túl magas és emelkedő fajlagos költségek következtében a mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelem túl alacsony. Ez előbb-utóbb a vállalkozások megszűnéséhez vezet.

Megoldás: Ösztönözni kell a mezőgazdaságból származó jövedelemmel rendelkező háztartások egyéb termelő és szolgáltató tevékenységeit. Ez a nem agrárjellegű tevékenységekre, mikrovállalkozások indítására, valamint a meglévő kézműves hagyományokra, az on-farm jellegű turisztikai tevékenységekre alapozva hajtható végre.

Eredmény: Az intézkedés eredményeképp javul a mezőgazdaságból élő lakosság keresőképessége, valamint olyan agrárágazaton kívüli munkahelyek jönnek létre, illetve maradnak meg, amelyek hozzájárulnak az elvándorlás visszaszorításához és a vidéki életkörülmények javításához. Eredményként a foglalkoztatottsági szint megtartása mellett legalább 2 új mikrovállalkozás és 6 új munkahely létrejöttére számítunk. 2 mezőgazdasági vállalkozás alakul át, illetve 1 mezőgazdasági termelő kezd foglalkozni on-farm jellegű turisztikai tevékenységgel.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatétlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák (külterülettel), Jakabszállás, Kunszentmiklós (külterülettel), Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt (külterülettel), Szabadszállás (külterülettel), Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

1.3.) Intézkedés: Komplex vállalati technológia fejlesztése

HPME jogcímhez rendelése: nem ÚMVP

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: GOP 2. prioritás: A vállalkozások (kiemelten a kkv-k) komplex fejlesztése

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 1.) Célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és -megtartó képességének erősítése

HPME kódolása: 1.3.)

Helyzet: A térség gazdasági életében mind a munkahelyek, mind a termelés tekintetében kulcsszerepet töltenek be a KKV-k.

Probléma: A KKV-k többsége leromlott épületekkel, elavult eszközökkel rendelkezik. Az elavult technológiák veszélyeztetik a vállalatok piacképességét, piacon maradásukat, munkahelyteremtő képességüket, illetve nem tudják felvenni a versenyt a piacon levő nagyobb versenytársaikkal.

Megoldás: Kiemelt jelentőségű, hogy ezen gazdasági társaságoknak technológiailag fejlett hátterük legyen, ezért támogatni kell, hogy új beruházások révén fejlődhessenek, új munkavállalókat foglalkoztathassanak és új piacokat szerezhessenek.

Eredmény: Az intézkedés eredményeképpen a kis-és középvállalkozások különféle belső fejlesztéseket hajtanak végre, (pl. eszközvásárlás, ingatlan-beruházás, marketing), mely révén 5 új munkahely teremődik a térségben.

Érintett települések köre: (mikrovállalkozásnak nem minősülő pályázó esetén)

Apostag, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunavecse, Dusnok, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Tass, Bócsa, Dunatetőtlen, Fajsz, Fülöpszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Szalkszentmárton, Újsolt, Újtelek

1.4.) Intézkedés: Inkubátorház-rendszer kialakítása

HPME jogcímhez rendelése: nem ÚMVP

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: DAOP - 1. prioritás - Regionális gazdaságfejlesztés

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 1.) Célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és -megtartó képességének erősítése

HPME kódolása: 1.4.)

Helyzet: A térségben meglehetősen alacsony a működő vállalkozások száma. A gazdasági szolgáltatások hiánya, és ezek nehéz elérhetősége akadályozza új vállalkozások, illetve új beruházások elindítását.

Probléma: A vállalkozások 20%-a éli csak meg a működés 5. évét. Ennek oka a magas kezdeti költségeken felül a nem megfelelő telephely választása, illetve a kisvállalkozásoknak nyújtott szolgáltatások magas költsége.

Megoldás: Az induló kisvállalkozásoknak lehetőséget kell teremteni egy olyan intézmény létrehozásával, ahol relatív olcsón bérelhetnek maguknak telephelyet, vehetnek igénybe szolgáltatásokat (könyvelés, fénymásolás, terembérlés) és rendelkezésre áll az alpinfrastruktúra (víz, gáz, villany, telefon, internet).

Eredmény: Az intézkedés eredményeként 1 inkubátorház alakul a térségben, ezekben egyre több vállalkozás bérel magának irodát. A kezdeti időszak után a saját lábra álló vállalkozások saját telephelyet bérelnek, utat engedve az új vállalkozásoknak.

Érintett települések köre: Apostag, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunavecse, Dusnok, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Tass, Bócsa, Dunatetétlen, Fajsz, Fülöpszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Szalkszentmárton, Újsolt, Újtelek

1.5.) Intézkedés: Mikrovállalkozások fejlesztése

ÚMVP intézkedés: Versenyképesség (411)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport - 312
Mikrovállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 1.) Célkitűzés: Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és -megtartó képességének erősítése

HPME kódolása: 1.5.)

Helyzet: A térségben meglehetősen alacsony a működő vállalkozások száma. A működő vállalkozások többsége mikro- és kisvállalkozás.

Probléma: A gazdaságra jellemző, hogy alacsony a vállalkozási sűrűség, általános a tőkehiány, a vidéki vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A foglalkoztatási szint emelkedését nem tudják a mikrovállalkozások kellőképpen szolgálni, továbbá méretükből adódóan méretgazdaságossági problémákkal küzdenek. Az elmaradottabb települések vállalkozásai hátrányból indulnak a térség fejlettebb településeinek vállalkozásaival szemben.

Megoldás: A térségben tapasztalható vállalkozási szellem és az olcsó munkaerő rendelkezésre állása segítheti az új és sikeres mikrovállalkozások létrehozását, meglévők fenntartását. Az LHH területeken különösképpen fontos, hogy új és sikeres mikrovállalkozások jöjjenek létre. A szolgáltatásokhoz való hozzáférés nehézségei és a helyi kereslet hiánya indokolja, hogy kiemelten támogassuk az LHH területek mikrovállalkozásainak fejlesztését. Támogatni kell új mikrovállalkozások létrehozását, illetve működő mikrovállalkozások beruházásait, műszaki-technológiai fejlesztéseit.

Eredmény: A vidéki területek vállalkozásainak fejlesztésén keresztül az intézkedés hozzájárul a koncepció kiemelt vidékfejlesztési céljának, a munkahelyteremtés megvalósításához. Az intézkedés eredményeképp mérséklődik a vidéki területekről munkavállalási céllal történő elvándorlás, nő az életszínvonal, eddig hiányzó szolgáltatások jelenhetnek meg. Az élénkülő gazdaság további vállalkozások létrejöttét indukálhatja.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetétlen, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Harta, Homokmégy, Jakabszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

2.1.) Intézkedés: Helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése

ÚMVP intézkedés: Életminőség javító (413)

HPME jogcímhez rendelése: LEADER, vállalkozási célú fejlesztés

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 2.) Célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével

HPME kódolása: 2.1.)

Helyzet: A térségben egyre többen foglalkoznak helyi termék előállítással (házi lekvár, aszalt gyümölcsök, befőttek, tejtermékek, méz, savanyúság, őrölt paprika, húсарuk, bioélelmiszerek stb). A előállított helyi termékekre egyre nagyobb igény mutatkozik a helyi lakosság és az idelátogató turisták részéről is.

Probléma: A helyben előállított helyi, tájspecifikus mezőgazdasági termékek feldolgozottsági szintje alacsony. A termelők felszereltsége korszerűtlen, egyre nehezebb az előállítás. Az akcióterületen alacsony a helyi termékek ismertsége, a térségben kevés az olyan termék, amely marketinggel van támogatva. Ennek oka, hogy nem jut pénz a termékek népszerűsítésére, illetve nem bírja el a marketing költségeit a termék egységára.

Megoldás: Elő kell segíteni a termelők, vállalkozások tevékenységét a helyi (tájspecifikus) termékek fejlesztésével, a feldolgozás technológiáinak és minőségének javításával.

Eredmény: A fejlesztések hatására a helyi termékek minősége, feldolgozottsági szintje növekszik. Legalább 5 db helyi termék előállító fejlesztési elképzelés valósul meg. Az intézkedés hatására ismertebbek lesznek a helyben előállított helyi, tájspecifikus termékek és növekszik irántuk való kereslet, a vásárlókban kialakul egyfajta termékhuség.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

2.2.) Intézkedés: Mezőgazdaság eszköz- és gépállományának javítása

ÚMVP intézkedés: Versenyképesség (411)

HPME jogcímhez rendelése: LEADER, vállalkozási célú fejlesztés

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 2.) Célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével

HPME kódolása: 2.2.)

Helyzet: A Dunamellék Helyi Akciócsoport területén számos őstermelő gazdálkodik és mezőgazdasági vállalkozás működik. A hátrányos helyzetű települések megélhetésében a mezőgazdaság kiemelkedő szerepet játszik. A mindennapi munkához szükséges egyszerű gépek hiányoznak vagy rossz műszaki állapotban vannak.

Probléma: A leromlott eszközparkkal rendelkező gazdálkodók nem tudják munkájukat megfelelő hatékonysággal végezni. A szektorban található beruházási támogatások általában a nagyobb költségű gépek, eszközök vásárlásánál vehetők igénybe, illetve üzemmérethez kötik a forráshoz jutást.

Megoldás: Biztosítani kell a termelőknek az egyszerűbb termelési eszközökhöz való hozzájutást. A mindennapi munkához nemcsak bonyolult, nagyértékű gépek tartoznak.

Eredmény: Az intézkedés eredményeképp a mindennapi munkához szükséges egyszerű eszközök is olyan műszaki színvonalon állnak a termelők rendelkezésére, hogy a lehető legjobb minőségben tudjanak mezőgazdasági terméket előállítani. Legalább 15 mezőgazdasági termelő gép- és/vagy eszközbeszerzés valósul meg.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetétlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

2.3.) Intézkedés: Mezőgazdasági termékek értéknövelése

ÚMVP intézkedés: Versenyképesség (411)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 1. Intézkedéscsoport – 123 A mezőgazdasági termékek értéknövelése

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 2.) Célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével

HPME kódolása: 2.3.)

Helyzet: A térségben a mezőgazdaságnak múltja van, ezekre az adottságokra és hagyományokra alapozva több vállalkozás foglalkozik mezőgazdasági termékek feldolgozásával. Legelterjedtebb a szőlő- és gyümölcsfeldolgozás és konzerválás, napraforgó-feldolgozás, szárítás, takarmány-előállítás, húsipari termékek gyártása, fűszerpaprika, fokhagyma, savanyúság, száraztészta, tejtermékek előállítása.

Probléma: A feldolgozott termékek hozzáadott értéke alacsony, a feldolgozó üzemekre zömében kedvezőtlen üzemméret jellemző, nem elég korszerű a termékszerkezet. A korszerűsítések gátja a jövedelemtermelő képességből származó tőkehiány.

Megoldás: A mezőgazdasági termékek feldolgozásának, illetve forgalmazásának javításával, új termékek, eljárások, technológiák bevezetésével növelni kell a mezőgazdasági üzem, illetve élelmiszeripari vállalkozás összeteljesítményét és versenyképességét. Növelni kell a mezőgazdasági termékek helyben előállított értékét az élelmiszeripari feldolgozási tevékenységet folytató vállalkozások szerkezetváltásának, technikai-műszaki fejlesztésének támogatásával. Segíteni kell az átállást a magasabb termelési költségekkel járó, de jobban eladható élelmiszerek irányába. A fejlesztések eredményeképp létrejövő termékeknek magas minőségűnek kell lenni, emelve az élelmiszerbiztonság és -higiénia szintjét is.

Eredmény: Az intézkedés eredményeképp a mezőgazdasági termékek feldolgozottsága, hozzáadott értéke nő, a vállalkozások versenyképessége javul azáltal, hogy 3 vállalkozás technológia-fejlesztést, illetve eszközbeszerzést valósít meg.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

2.4.) Intézkedés: Fiatal mezőgazdaság termelők támogatása

ÚMVP intézkedés: Versenyképesség (411)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 1. Intézkedéscsoport – 112 Fiatal gazdák induló támogatása

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 2.) Célkitűzés: Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével

HPME kódolása: 2.4.)

Helyzet: A térségben a mezőgazdaság a meghatározó ágazat, kb. 9500 őstermelő foglalkozik gazdálkodással.

Probléma: A mezőgazdasági gazdálkodók nagyobb hányada idős kora, gyenge alkalmazkodó képessége és alacsony szakképzettsége miatt már nem alkalmas a termelő tevékenységre.

Megoldás: A fiatal mezőgazdasági termelők gazdaságalapításával, a mezőgazdasági munkaerő korstruktúrájának javításával elérhető a vidék népességmegtartó képességének növelése és a mezőgazdasági tevékenység hosszú távú fenntartása, az agrártermelés minőségének javulása.

Eredmény: Az intézkedés eredményeként 5, 40 évnél fiatalabb, új gazdaságot beindító vagy már meglévő gazdaság irányítását átvevő fiatal gazdálkodó gazdaságának fejlesztése valósul meg.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetétlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

3.1.) Intézkedés: Turisztikai szolgáltatások fejlesztése

ÚMVP intézkedés: Életminőség javító (413)

HPME jogcímhez rendelése: LEADER, vállalkozási és közösségi célú fejlesztés

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 3.) Célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével

HPME kódolása: 3.1.)

Helyzet: A területen a falusi turizmus fejlődőben van, azonban a meglévő adottságokhoz képest kihasználtsága alacsony. A turisztikai vonzerők jelen vannak a térségben, azonban turisztikai szolgáltatások köre fejlesztésre szorul. A térségben nagy hagyománya van a borászatnak, a horgászatnak, az erdőségek, puszták kedveznek a vadászat és lovászat feltételeinek, valamint az erdei és ökoturizmusnak. Az agroturizmus, a vízi és kerékpáros turizmus is egyre elterjedtebb, azonban a kapcsolódó szolgáltatások kiegyenlített kínálatot nyújtanak.

Probléma: Az akcióterület turisztikai jelentősége az adottságokhoz képest ma még szerény, a lakosság megélhetésében ugyancsak elhanyagolható. A terület egyelőre csak rövidtávon tud programot, turisztikai látványosságot nyújtani az érdeklődőknek, hiányoznak az állandó kihasználtságot biztosító szolgáltatások.

Megoldás: Az akcióterületen elő kell segíteni az alternatív jövedelemszerzést biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztését, a lakosság több lábon állását. A falusi turisztikai szolgáltatók kínálatának bővítésével nemcsak a lakosság megélhetése javul, de a térség idegenforgalma is fellendül.

Eredmény: Növekszik a minősített szolgáltatók száma, színesedik és kiegyenlítettebbé válik a turisztikai kínálat. Az intézkedés hatására javul a kapcsolódó turisztikai szolgáltatások száma és színvonala, az intézkedés eredményeként legalább 5 turisztikai szolgáltatás fejlesztésével számolunk. A turisztikai szolgáltatók közös kiadványban jelennek meg, ezáltal az együttműködés új formája jelenik meg.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

3.2.) Intézkedés: Turisztikai tevékenységek ösztönzése

ÚMVP intézkedés: Életminőség javító (413)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport - 313 A turisztikai tevékenységek ösztönzése

/HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 3.) Célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével

HPME kódolása: 3.2.)

Helyzet: A területen a falusi turizmus fejlődőben van, azonban a meglévő adottságokhoz képest kihasználtsága alacsony. A meglévő szálláshelyek állapota leromlott, fejlesztésre szorulnak. A térségben nagy hagyománya van a borászatnak, a horgászatnak, az erdőségek, puszták kedveznek a vadászat és lovaszat feltételeinek, valamint az erdei és ökoturizmusnak. Az agroturizmus, a vízi és kerékpáros turizmus is egyre elterjedtebb, azonban a kapcsolódó szolgáltatások kiegyenlített kínálatot nyújtanak. Turisztikai szempontból jelenleg még nem felfedezett célcsoport a fiatalok csoportja, a számukra nyújtható szolgáltatások nem specifikusak.

Probléma: Az akcióterület turisztikai jelentősége az adottságokhoz képest ma még szerény, a lakosság megélhetésében ugyancsak elhanyagolható. A terület egyelőre csak rövidtávon tud programot, turisztikai látványosságot nyújtani az érdeklődőknek. A szálláshelyek, táborozási lehetőségek, ifjúsági szálláshelyek infrastruktúrája szegényes és hiányoznak az állandó kihasználtságukat biztosító szolgáltatások.

Megoldás: Az akcióterületen elő kell segíteni az alternatív jövedelemszerzést biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztését, a lakosság több lábon állását. A falusi turisztikai szolgáltatók kínálatának bővítésével nemcsak a lakosság megélhetése javul, de a térség idegenforgalma is fellendül. Elő kell segíteni falusi és ifjúsági szálláshelyek fejlesztését, valamint kapcsolódó szolgáltatások kiépítését, új szálláshelyek létesítésével, már működő szolgáltatások bővítésével, korszerűsítésével és marketingjével.

Eredmény: A minősített szolgáltatók számával eleinte a kiegészítő jövedelemszerzés, később a vállalkozóvá válás lehetősége nő. Az eddigi turisztikai kínálat színesedik és kiegyenlítettebbé válik. A térségben eltöltött idő alatt igénybe vett szolgáltatások a helyi keresletet növelik. Az intézkedés hatására több minősített vendégágy lesz a térségben (+10 vendégágy) és javul a kapcsolódó turisztikai szolgáltatások színvonala is.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetétlen, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Harta, Homokmégy, Izsák (külsőterülettel), Jakabszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Kunszentmiklós (külsőterülettel), Orgovány, Öregcsertő, Solt (külsőterülettel), Szabadszállás (külsőterülettel), Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

4.1.) Intézkedés: Falumegújítás és – fejlesztés

ÚMVP intézkedés: Életminőség javító (413)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport - ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport - 322 Falumegújítás és –fejlesztés

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 4.) Célkitűzés: Településkép, kulturális örökségek és a vidéki táj fenntartható fejlesztése

HPME kódolása: 4.1.)

Helyzet: A térség települései az elmúlt évtizedben sokat tettek a rendezett település központ kialakítására. Ennek során több település legfontosabb középülete megújult. Az épületek, építmények játszóterek, temetők, piacok azonban továbbra is romló állapotban vannak. A nagy területen fekvő közparkok, zöldfelületek, játszóterek kihasználtsága jelenleg minimális, gondozottságuk igen eltérő.

Probléma: Bár történt előrelépés a településkép megújításában, a központhoz vezető utak mentén számos romos épület található, ami kioltja a rendben tartott központ által sugallt jó érzetet. A leromlott közterületek a helyben élők nagyon kis hányada számára képvisel valós értéket.

Megoldás: A vidéki térségek vonzerejének növelése, valamint a lakosság életminőségének javítása érdekében a települések arculatát, közterületeit javítani kell. A leromlott településképet a frekventáltan használt területeken fel kell újítani. Ilyen útvonalak a település központját alkotó vagy közvetlenül övező épületek és a helyi turisztikai látványossághoz közvetlenül vezető útvonalak mentén fekvő épületek. Fejleszteni kell a védelem alatt nem álló közparkokat; pihenőhelyeket; sétautakat és az azt övező környezetet. Támogatni kell a temető épületeinek és környezetének felújítását, játszóterek fejlesztését, valamint piacok létrehozását és fejlesztését.

Eredmény: A felújított homlokzatok hozzájárulnak a rendezett településkép kialakulásához. Az intézkedések hatására a természeti és történelmi tájképet megőrizzük az utókornak. A helyi identitás és a környezeti tudatosság erősödik, nő a települések vonzereje.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetétlen, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Harta, Homokmégy, Izsák (külterülettel), Jakabszállás, Kunadacs, Kuneszér, Kunszentmiklós (külterülettel), Orgovány, Öregcsertő, Solt (külterülettel), Szabadszállás (külterülettel), Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

4.2.) Intézkedés: Vidéki örökségek megőrzése

ÚMVP intézkedés: Életminőség javító (413)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport – 323A A kulturális örökség megőrzése

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 4.) Célkitűzés: Településkép, kulturális örökségek és a vidéki táj fenntartható fejlesztése

HPME kódolása: 4.2.)

Helyzet: A térség települései az elmúlt évtizedben sokat tettek a rendezett településkép kialakítására. A védelem alatt álló épületekre azonban kiemelt figyelmet kell fordítani. A település központokban legjellemzőbben régi parasztházak és templomok állnak helyi, illetve országos védelem alatt.

Probléma: Bár történt előrelépés a védelem alatt álló épületek felújításában, ezek leginkább az állagmegóvásra törekedtek. Pályázatokban sikerült néhány templomot, régi parasztházat felújítani, de a szigorú uniós lehatárolási szabályok miatt átfogó módon nem lehetett a védett épületekre komplexen pályázni. A védett tájkép megőrzése sokszor játszott alárendelt szerepet az elmúlt évek során, igaz számos tanösvényt jelöltek ki az utóbbi években, azonban elérhetőségük korlátozott.

Megoldás: Szükség van az épített és természeti kulturális örökség védelmére, értékkel bíró épületek külső felújítására, az értékek bemutatása céljából az épület vagy épületrész belső felújítására, korszerűsítésére, zöldfelületek fejlesztésére, környezet rehabilitációjára. Biztosítani kell továbbá az építmények megközelíthetőségét gyalogút és parkoló segítségével. A meglévő védett természeti értékeket megfelelő módon be kell mutatni és meg kell őrizni. Új pihenőhelyeket szükséges létesíteni, illetve a meglévőket fel kell újítani. Környezeti tudatosság növelése érdekében szükséges tanösvények, útvonalak kialakítása, tájékoztató táblák és kiadványok elhelyezése.

Eredmény: A rehabilitációval megőrizzük az épített örökségünket és továbbvisszük, hogy a következő generáció is megismerhesse. Tetszetősebbé, jellegzetessé, környezetbe illeszkedővé válnak a védelem alatt álló építmények. A felújított külső és belső terek hozzájárulnak a rendezett településkép kialakulásához és ezáltal a turisztikai potenciál növekedéséhez is. A természeti és történelmi tájképet megőrizzük az utókornak. A helyi identitás és a környezeti tudatosság erősödik, nő a települések vonzereje.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Harta, Homokmégy, Izsák (külterülettel), Jakabszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Kunszentmiklós (külterülettel), Orgovány, Öregcsertő, Solt (külterülettel), Szabadszállás (külterülettel), Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

4.3.) Intézkedés: Mezőgazdasági területek fenntartható használata

ÚMVP intézkedés: Környezetgazdálkodás (412)

HPME jogcímhez rendelése: ÚMVP, de nem LEADER

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 2. Intézkedéscsoport – 214A Agrárkörnyezet-gazdálkodási kifizetések

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 4.) Célkitűzés: Településkép, kulturális örökségek és a vidéki táj fenntartható fejlesztése

HPME kódolása: 4.3.)

Helyzet: A térségben rendkívül magas a védett és környezetileg érzékeny területek aránya. A területhasználat hagyományosan meghatározó módja a mezőgazdaság. A fenntartható mezőgazdasági fejlesztés egyik döntő alapelve a természeti erőforrások hosszú távú védelmének biztosítása.

Probléma: A mezőgazdasági termelési kultúrák döntő hányadára az okszerű talaj- és földhasználat hiánya a jellemző. A mezőgazdaságnak és a turisztikai igénybevételnek köszönhetően a tájterhelés egyre inkább növekszik.

Megoldás: A természetvédelem és a mezőgazdálkodás szempontrendszerét közös nevezőre kell hozni. A természetvédelem és a vidéki tájak állapotának javítása érdekében elő kell segíteni, hogy a gazdák a természeti környezet, a természeti erőforrások és a vidéki táj megőrzésével összeegyeztethető földhasználati módszereket alkalmazzanak, biztosítani kell az agrár-környezetvédelmet és tájfenntartást szolgáló termelési módszerek elterjesztését.

Eredmény: Az intézkedés eredményeképp az ökológiai alapú szemlélet és gazdálkodás, valamint a természetközeli termelési módszerek elterjedése várható. Várhatóan legalább 20 gazdálkodó vesz részt az agrár-környezetgazdálkodási programban.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetétlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

5.1.) Intézkedés: Civil szervezetek térségi szerepének növelése

ÚMVP intézkedés: Életminőség javító (413)

HPME jogcímhez rendelése: LEADER, közösségi célú fejlesztés

HPME-hez rendelt forrás meghatározása: ÚMVP - 4. Intézkedéscsoport - 411 A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása

HPME HVS célkitűzéshez rendelése: 5.) Célkitűzés: Társadalmi tőke erősítése

HPME kódolása: 5.1.)

Helyzet: A civil szervezetek fontos szerepet töltenek be a helyi társadalom életében. A Helyi Akciócsoport területén 410 civil szervezet működik, azonban a legtöbb településen csak a legalapvetőbb területekre korlátozódik a civil aktivitás. A civil szervezetek kiadásai javarészt a működési kiadásait fedezik (általánosságban önkormányzati hozzájárulással), működésünkhöz szükséges eszközök hiányosak, elavultak.

Probléma: A civil szervezetek bevételei nem fedezik a fő tevékenységük során felmerülő működési költségeket, a tagdíjak, hozzájárulások, egyéb pályázatok (NCA) segítségével a működés finanszírozott, fejlesztésre, felújításra a bevételek szűkösek.

Megoldás: Segítenünk kell a már működő civil szervezeteket fő feladatuk, tevékenységük ellátása érdekében. Kiemelten kell kezelni a közhasznú tevékenységet végző non-profit szervezetek működésének biztosítását. A program keretében alapítási, fenntartási működési költségek nem támogatottak.

Eredmény: Az intézkedés eredményeképpen a fejlesztések hatására javul a civil szervezetek térségi szerepe, legalább 15 civil szervezet tevékenységéhez kapcsolódó épület felújítására és/vagy eszközeinek beszerzése valósul meg. Ezáltal a rendelkezésre álló forrásaitat teljes egészében céljaik elérésére tudják fordítani.

Érintett települések köre: Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetetlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Izsák, Jakabszállás, Kunszentmiklós, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

3.5 Forrásallokáció

A LEADER Helyi Akciócsoportok 2007-ben allokált forrásairól, illetve a III. és a IV. tengely kapcsán rendelkezésükre álló fejlesztési forrást kiegészítő forrásokról, továbbá a kiegészítő LEADER keretből allokált kiegészítő forrásokról, valamint a 2012-2015 között rendelkezésre álló működési forrásaikról a 138/2012 (XII.17.) EMVA társfinanszírozású intézkedések Irányító Hatóságának közleménye rendelkezik.

Ez alapján a 2007-2013 közötti tervezési időszakra a Dunamellék Leader HACS számára 2007 decemberében allokált LEADER fejlesztési források, valamint a 2011-ben allokált, a LEADER fejlesztési forrásokat kiegészítő forrás, továbbá a 2012-ben a kiegészítő LEADER keretből allokált kiegészítő forrás mértéke összesen 2.465.937 €.

A LEADER TK1 és TK2 időszakban összesen 1.117.997 € került lekötésre. Gazdaságfejlesztésre 731.323 €, míg szolgáltatásfejlesztésre 386.674 € került lekötésre. Tehát jelenleg rendelkezésre álló szabad forrás 1.347.940 €, mely a 2013. évi árfolyamon számolva 394.002.845 Ft.

A LEADER vonatkozásában fontos követelmény, hogy a gazdaságfejlesztésre allokált forrásoknak el kell érnie a LEADER HPME-kre allokált **források minimum 45%-át**. A LEADER TK1 és TK2 időszakok után jelenleg 29,7 % a gazdaságfejlesztésre fordított forrás aránya. A LEADER TK3 körben a rendelkezésre álló szabad forrás több mint 92 %-át kívánjuk gazdaságfejlesztésre fordítani.

A gazdaságfejlesztési intézkedésekre allokált forrás:	364.002.845 Ft
Mikro-, kis- és középvállalkozások innovatív beruházásainak támogatása	
Helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése	
Mezőgazdaság eszköz- és gépállományának javítása	
Turisztikai szolgáltatások fejlesztése	

A szolgáltatásfejlesztési intézkedésekre allokált forrás:	30.000.000 Ft
Civil szervezetek térségi szerepének növelése	

A IV. tengely részletes forrásallokációját az 5.2 számú melléklet tartalmazza.

A 2007-2013 közötti tervezési időszakra a Dunamellék Leader HACS számára 2007 decemberében allokált fejlesztési források, továbbá a 2011-ben allokált, a III. tengely keretében rendelkezésre álló fejlesztési forrást kiegészítő forrás 6.191.720 €. A III. tg TK1 és TK2 időszakban összesen 6.081.662 € került lekötésre. A 110.058 € maradványforrás még becsléseink szerint közel ugyanennyi TK1-TK2-ből „visszacsurgó” forrással egészül ki 2013. évben. Ezen maradványforrások felhasználása kérdéses, reményeink szerint 2013-ban még egy III. tengelyes intézkedés meghirdetésre kerülhet.

4. Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos intézkedések

4.1 Nyilvánossági intézkedések, projektötlet-gyűjtés

A munkaszervezet, mint Tervezést Koordináló Csoport a felülvizsgálat során kiemelt fontossággal kezelte a nyilvánossággal kapcsolatos feladatokat, azok végrehajtását. Ebben együttműködő partnereink voltak a települései önkormányzatok, a HACS tagsága, akik segítettek az információkat eljuttatni az érintettekhez.

A Dunamellék Leader HACS a HVS felülvizsgálat nyilvánosságát a folyamat során végig biztosította.

2013. március 21-től biztosította a HACS az internetes nyilvánosságot honlapján, a www.dunamellekleader.hu oldalon keresztül. A honlap főoldalán a „Stratégia” menüpont alatt külön almenüben érhetők el a 2013. évi HVS felülvizsgálathoz kapcsolódó információk és dokumentumok. Ebbe az almenübe kerültek folyamatosan frissítésre a felülvizsgálattal kapcsolatos legfontosabb hírek, események, a felülvizsgálat aktuális állásáról szóló tájékoztatók, munkaanyagok, a tervezett Tervezői Koordináló Csoport (TKCS) ülések és fórumok időpontjai, valamint azok dokumentációi. A HACS a felülvizsgálat során biztosította a munkaanyagok véleményezési lehetőségét a lakosság körében. Az Irányító Hatóság elé felterjesztett végleges HVS dokumentum és LEADER intézkedési terv 2013. április 15-től elérhető a honlapon.

Dunamellék Leader HACS Döntéshozó Testülete, az Elnökség 2013. március 26-i ülésén a munkaszervezetet jelölte ki a TKCS feladatok ellátására, az Elnökséggel való közös ülések keretein belül, illetve folyamatos tájékoztatása mellett. A TKCS 3 alkalommal ülésezett a felülvizsgálat időszaka alatt, melynek ülései a honlapon meghirdetésre kerültek. Az ülések nyilvánosak voltak, a lakosság részvételének szabad biztosítása érdekében. Azonban a helyi szereplők közül nem érkezett igény a felülvizsgálatban, illetve a tervezési csoportban való részvételre. Az Egyesület Felügyelő Bizottságából 2 fő önkéntesen vett részt az egyeztetéseken.

A munkaszervezet vezetője a személyes konzultáció lehetőségét a munkaszervezet ügyfélfogadási idejében, a felülvizsgálat teljes időtartama alatt lehetővé tette és erre az Egyesület honlapján is felhívta az érdeklődők figyelmét.

A HVS felülvizsgálat kapcsán a HACS 1 fórumot szervezett. A HACS akcióterülete nagy kiterjedésű területet foglal magában, ezért a munkaszervezete egy központi települést, Hartát jelölte ki a fórum helyszínéül. A részvétel és aktivitás rendkívül alacsony volt, a Hartán megtartott fórumon 9 fő vett részt.

A projektötlet-gyűjtést még 2012. év közepén megkezdtek, számos ötletet, javaslatot kaptunk a helyi szereplők fejlesztési elképzelésiről. A projektötlet gyűjtést a HACS honlapján is meghirdettük, 2013. április 5-ig vártuk a helyi szereplők fejlesztési javaslatait.

Április 5-ig összesen 48 db projektötlet érkezett be a munkaszervezethez. A javaslattevők között legnagyobb arányban a vállalkozói szféra képviseltette magát, ez 50 %. A magánszemélyek, ezen belül legfőképp östermelők javaslatainak aránya 35%, míg a civil szféra aránya pedig 15%. A legtöbb projektigény vállalkozásfejlesztésre, turisztikai fejlesztésekre és helyi termék feldolgozásra érkezett. Az önkormányzatok részéről még 2012. nyarán érkeztek projektötletek, legfőképp a vidéki örökség megőrzése és falumegújítás III. tengelyes intézkedések keretében megvalósítandó fejlesztésekre. A HACS III. tengelyes

forrásai kimerültek, ezért ezen intézkedések 2012-ben már nem kerültek meghirdetésre. Ezen projektötletekkel a felülvizsgálat során nem számoltunk.

A HVS felülvizsgálat eredményeként elkészült HVS dokumentum és LEADER intézkedési terv Közgyűlés általi elfogadására 2013. április 8-án került sor. A TKCS az Elnökség közreműködésével véglegesítette a stratégiát, majd ezt követően a HACCS tagsága elfogadta a dokumentumokat, a tagság 23,6%-ának (24 fő) jelenlétében. A község 58%-ban, az üzleti és civil szféra 42%-ban képviseltette magát.

A www.dunamellekleader.hu honlapon valamennyi, a HVS felülvizsgálat érdekében megtartott ülés jegyzőkönyve elérhető.

4.2 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia végrehajtása

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport jogi személyiségű szervezetként működik 2008. október 9. óta. Az ÚMVP III. és IV. intézkedéscsoportjának sikeres megvalósítását az Akciócsoport egyesület formájában biztosítja. Az egyesület tagsága jelenleg 106 fő civil, önkormányzati és vállalkozói szervezet összességéből adódik össze. Az egyesület döntéshozó grémiuma a 10 tagú elnökség, a felügyelő-ellenőrző szerve az 5 tagú felügyelő bizottság. A munkaszervezet látja el az egyesület operatív feladatait, valamint a pályázókat segítő térségi szintű szaktanácsadási és projektgenerálási feladatokat. A HACCS az operatív feladatok ellátását nem kívánja kiszervezni egyéb gesztorszervezetnek, azt a jövőben is a felállított munkaszervezet útján látná el.

A Helyi Akciócsoport egyesületi formában való működését továbbra is fent kívánja tartani, hiszen ezáltal biztosított a legnagyobb mértékben a program végrehajtásához és folyamatos fejlesztésekhez szükséges átlátható, nyilvános működés. Az egyesület felépítése, a HACCS tagságának tagozatonkénti megoszlása által biztosított a térség közösségei és gazdasági szerveződései érdekeinek megfelelő, hatékony módon történő képviselése.

Akciócsoportunk kiemelten kezeli a LEADER szellemiség érvényesülését az egyesület működése, illetve fejlesztési programjának megvalósítása, valamint a HVS tervezése során is. Az egyesület 2008 óta sikeresen működik, hozzájárul a HVS megvalósításához, valamint a térségi szereplők ösztönzéséhez. Ezt mi sem tanúsítja jobban, mint a térségben 2008. óta megvalósult projektek, a kialakult partneri együttműködések.

A munkaszervezet nagy hangsúlyt fektet a helyi és térségen belüli partnerségek kialakítására, segítjük az egymást kiegészítő és egymást erősítő projektek összekapcsolását. A HACCS tagságában mindhárom tagozat képviselői aktívan veszik ki részüket mind a stratégia alkotási, mind pedig a megvalósítási folyamatban.

A munkaszervezet rendszeresen részt vesz az Akciócsoport területét érintő rendezvényeken, fórumokat szervezünk, ahol tájékoztatókat tartunk a LEADER programról, a HACCS működéséről és céljáról, valamint a fejlesztési lehetőségekről. Ezáltal biztosítjuk a helyi lakosság aktivitását, illetve a fejlesztési folyamatokba való bevonását.

Kapcsolatteremtés kialakítását fontosnak tartjuk a HACCS területén és azon kívül is nemcsak az együttműködések ösztönzésére, de a megszerzett tudás és tapasztalatok közös hasznosítása végett is. Rendszeresen részt veszünk a HACCS területén szervezett rendezvényeken ahol, bemutatjuk elért eredményeinket. A jövőben nagyobb hangsúlyt kívánunk fektetni a HACCS területén kívüli kapcsolatok kialakítására.

Területalapú, multi-szektorális, integrált stratégiák alkalmazása kapcsán a stratégia tervezésénél a terület lehetőségeinek figyelembe vétele mellett nagy hangsúlyt fektettünk a helyi igényekre és sajátosságokra. A jövőkép megfogalmazását követően a célkitűzések úgy kerültek meghatározásra, hogy az a helyben megfogalmazott projektigényekre épülve lefedje a fejlesztési szándékokat. A munkaszervezet tevékenysége során segíti az egymást kiegészítő, erősítő projektek összekapcsolódását, együttműködések kialakulását alulról jövő kezdeményezések felkarolásával. A stratégia megalkotásának fő alapeleme a helyi igényekre építkezés.

A LEADER-t jellemző innovativitás és újszerűség a tervezés és a megvalósítás módszertanában, nem pedig a fejlesztési célokban található meg. A fejlesztési célok nem egyedülállóak, azonban azok egymást erősítő összekapcsolása eddig nem volt tapasztalható a térség programjaiban. A program kiépítésében kiemelt szerepet kap a program egységes jellege. Mindez az jelenti, hogy a terv nem valósul meg teljes mértékben, ha csak néhány intézkedés fejlesztési célja teljesül. A célok együttes megvalósulása jelenti a legnagyobb eredményt, így a stratégia hatása is csak együttesen mérhető.

A stratégia kialakítása során, az alulról építkezést segítve igyekeztünk maximálisan figyelembe venni a javaslatokat. A stratégia megismertetésére és a visszajelzésekre eddig is hangsúlyt fektetett a Tervezői Csoport, fontos, hogy ez megmaradjon a megvalósítás időszakában is.

A HACS és annak munkaszervezete a jövőben nagyobb hangsúlyt kíván fektetni együttműködések és hálózatok kialakítására, készségek erősítésére. Rövid távú terveink között szerepel egy Európán belüli országgal való nemzetközi kapcsolatfelvétel együttműködés kialakítására, jó gyakorlatok megismerésére. A munkaszervezet a stratégiája kapcsán együtt kíván működni külföldi partnerekkel, akik esetlegesen jó gyakorlatok bemutatásával hozzájárulhatnak saját fejlesztési tervünk sikeres megvalósításához is.

Továbbá szükségesnek tartjuk egy olyan szakmai szervezethez való csatlakozást, munkájában való részvételt, amely a vidékfejlesztés területén meghatározó szereppel bír.

5. Mellékletek

5.1 A HVS felülvizsgálat során végzett tevékenységek

Egyeztetések számának, a helyszínének, résztvevők számának, és egyéb kiegészítő információknak a rövid, listászerű ismertetése időrendi sorrendben:

Egyeztetés dátuma	témája	helyszíne	résztvevők
2013. március 26.	Munkaszervezeti előzetes HVS egyeztetés	Hajós	6 fő
2013. március 27.	HVS felülvizsgálati fórum	Harta	9 fő
2013. március 27.	Elnökségi ülés -TKCS kijelölése	Harta	9 fő
2013. március 27.	TKCS ülés	Harta	9 fő
2013. április 3.	TKCS ülés	Kecel	9 fő
2013. április 8.	HVS és LEADER intézkedési terv HACS tagság általi elfogadása	Harta	24 fő

5.2 Pénzügyi táblázatok, forrásallokáció

LEADER forrás 138/2012. (XII. 17.) IH közlemény alapján	Lekötött forrás		Összesen	Rendelkezésre álló szabad forrás		GF-re fordított	45%-os arány teljesítéséhez GF-re fordítandó forrás még		45%-os arány teljesítéséhez maximálisan szolgáltatásfejlesztésre fordítható forrás még	
	Gazdaságfejlesztés (GF)	Szolgáltatásfejlesztés (SZF)								
2 465 937 €	731 323 €	386 674 €	1 117 997 €	1 347 940 €	394 002 845 Ft	29,70%	378 349 €	110 591 357 Ft	969 591 €	283 411 489 Ft

5.3 A térségre vonatkozó egyéb stratégiák listája

A Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport a HVS felülvizsgálata során vizsgálta a térségre vonatkozó egyéb fejlesztési tervekhez való kapcsolódást, a koncepciókkal való összhang kialakítása érdekében:

- Felső-Kiskunsági és Dunamelléki Kistérség Felzárkóztatási Fejlesztési Programja Stratégia
- Kalocsai Kistérség Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Stratégiai Programja
- Kiskőrösi Kistérség Területfejlesztési Koncepciója és Programja
- Kecskeméti Kistérség Területfejlesztési Koncepciója és Programja
- Dél-alföldi Régió Területfejlesztési Operatív Programja
- Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
- Új Magyarország Fejlesztési Terv és Új Széchenyi Terv programjai
- Nemzeti Fejlesztés 2020 Országos Fejlesztési Koncepció és Országos Területfejlesztési Koncepció (társadalmi egyeztetési változata)
- Bács-Kiskun Megye Területfejlesztési Koncepciója - Helyzetelemzés

Forrás: saját szerkesztés

5.5 Táblázatok, ábrák

1. számú táblázat: A Dunamellék HACS települései népességszám szerint (db) 2010. január 1. állapot szerint

	Település	Ebből város	-499	500-999	1000-1999	2000-4999	5000-9999
Dunamellék HACS	26	6	2	3	7	10	4

Forrás: KSH, 2010. január 1. adatai alapján saját szerkesztés

2. számú táblázat: Települések lakosságszáma a Dunamellék HACS területén 2010. január 1. állapot szerint

Település	Jogállása	Terület (hektár)	Lakónépesség száma (fő)	Lakások száma (db)
Apostag	község	3194	1997	974
Bócsa	község	9704	1822	944
Dunaegyháza	község	1012	1522	728
Dunapataj	nagyközség	9047	3296	1659
Dunatetétlen	község	4319	554	283
Dunavecse	város	6677	4036	1717
Dusnok	község	5747	2953	1246
Fajsz	község	3199	1724	884
Fülöpszállás	község	9132	2328	1287
Hajós	város	8992	3222	1420
Harta	nagyközség	12968	3341	1664
Homokmégy	község	7032	1354	760
Izsák	város	11376	5985	2906
Jakabszállás	község	7086	2640	1243
Kunadacs	község	8990	1593	772
Kunpeszér	község	7755	634	306
Kunszentmiklós	város	17211	8680	3545
Orgovány	község	9916	3293	1658
Öregcsertő	község	4306	843	423
Solt	város	13267	6470	3001
Szabadszállás	város	16462	6141	3083
Szakmár	község	7464	1166	618
Szalkszentmárton	község	8208	2928	1279
Tass	község	7472	2955	1147
Újsolt	község	3298	153	127
Újtelek	község	956	404	253
Összesen:		204790	72034	33927

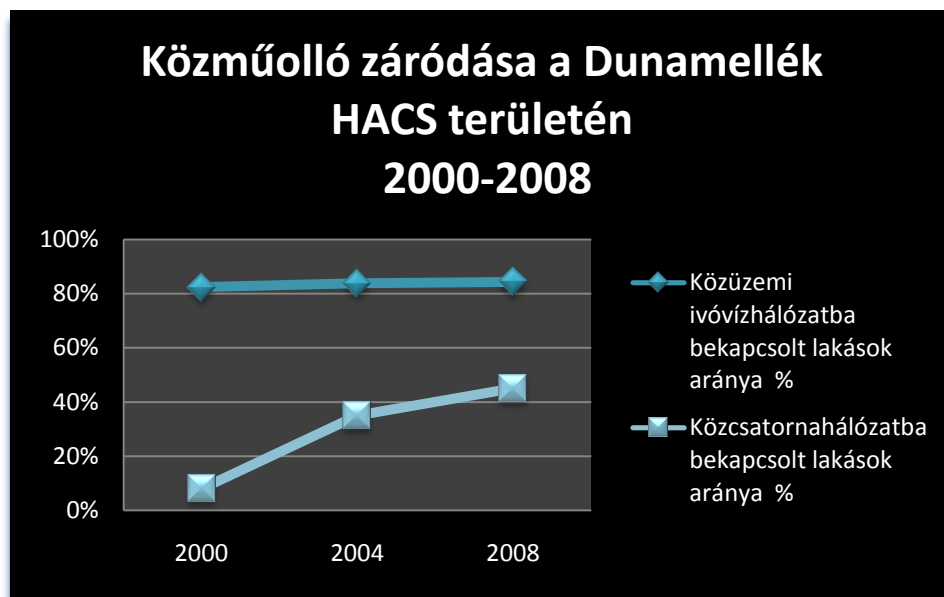
Forrás: KSH, 2010. január 1. adatai alapján saját szerkesztés

3. számú táblázat: Nyilvántartott álláskeresők száma és aránya az állandó lakóhelyük szerint 2010.12.20-i állapot

Település	Nyilvántartott össz. (fő)	Munkav. korú népesség (fő)	Relativ mutató %
Apostag	106	1402	7,56
Bócsa	73	1237	5,9
Dunaegyháza	68	1037	6,56
Dunapataj	320	2256	14,18
Dunatetétlen	51	388	13,14
Dunavecse	240	2689	8,93
Dusnok	277	2226	12,44
Fajsz	143	1236	11,57
Fülöpszállás	214	1531	13,98
Hajós	245	2084	11,76
Harta	205	2440	8,4
Homokmégy	87	975	8,92
Izsák	496	3938	12,6
Jakabszállás	164	1808	9,07
Kunadacs	171	1118	15,3
Kunpeszér	58	457	12,69
Kunszentmiklós	673	5638	11,94
Öregcsertő	109	615	17,72
Orgovány	254	2136	11,89
Solt	406	4681	8,67
Szabadszállás	507	4188	12,11
Szakmár	108	854	12,65
Szalkszentmárton	282	1976	14,27
Tass	226	2015	11,22
Újsolt	14	101	13,86
Újtelek	39	238	16,39
HACS területén	5536	49264	11,23
Bács-Kiskun megye összesen	35211	357141	9,86

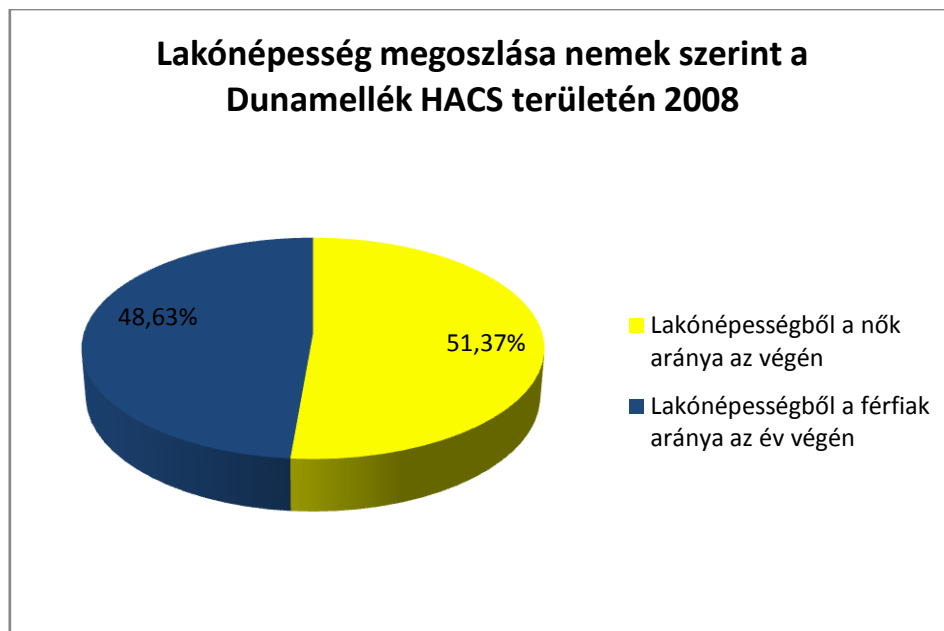
Forrás: ÁFSZ, 2010 évi adatok alapján saját szerkesztés

1. számú ábra

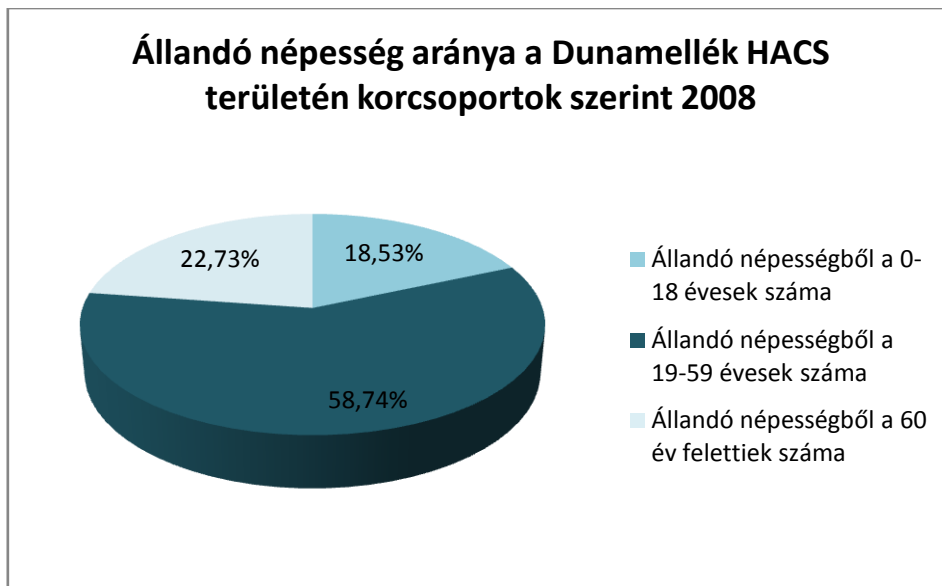
Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

2. számú ábra

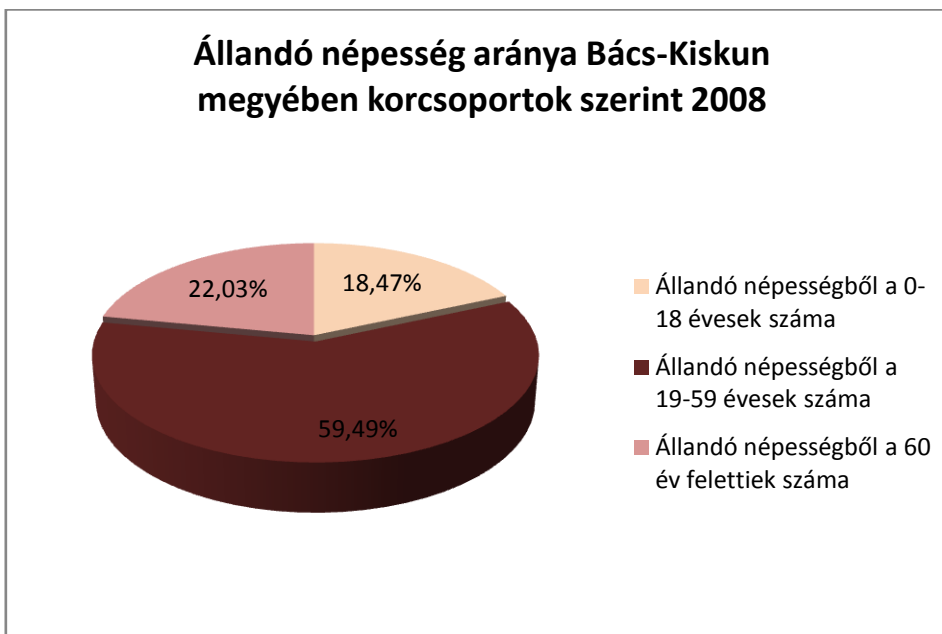
Forrás: KSH, 2008 évi adatok alapján saját szerkesztés

3. számú ábra

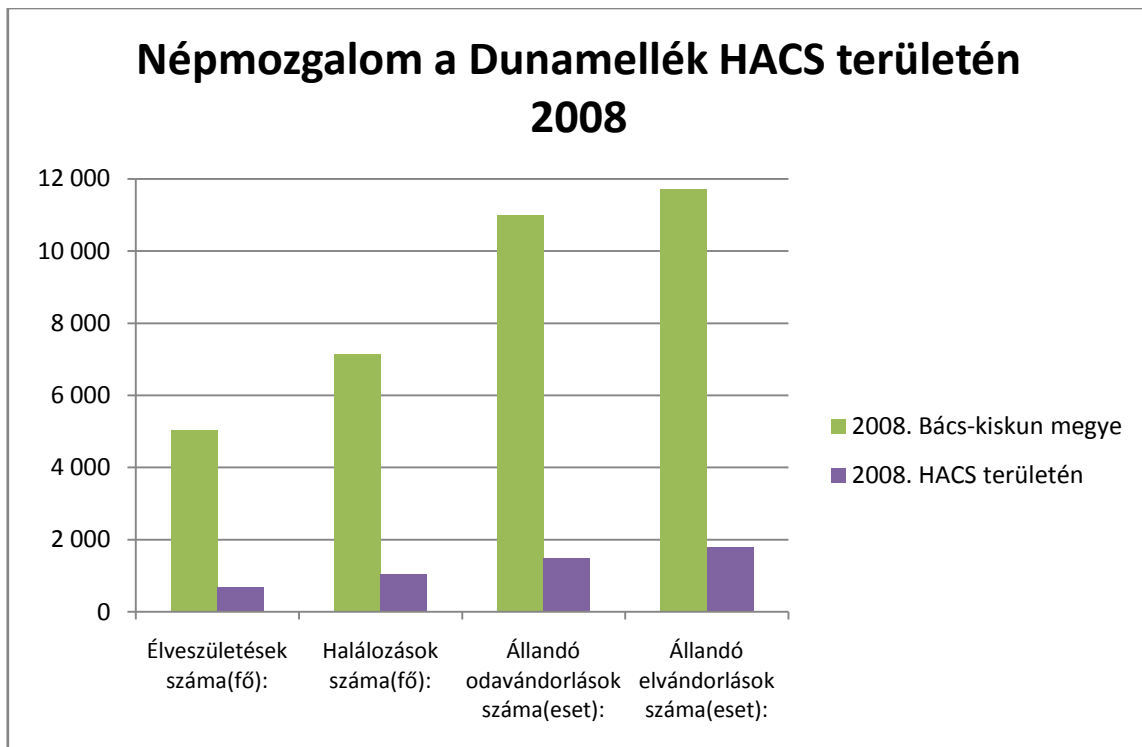
Forrás: KSH, 2008 évi adatok alapján saját szerkesztés

4. számú ábra

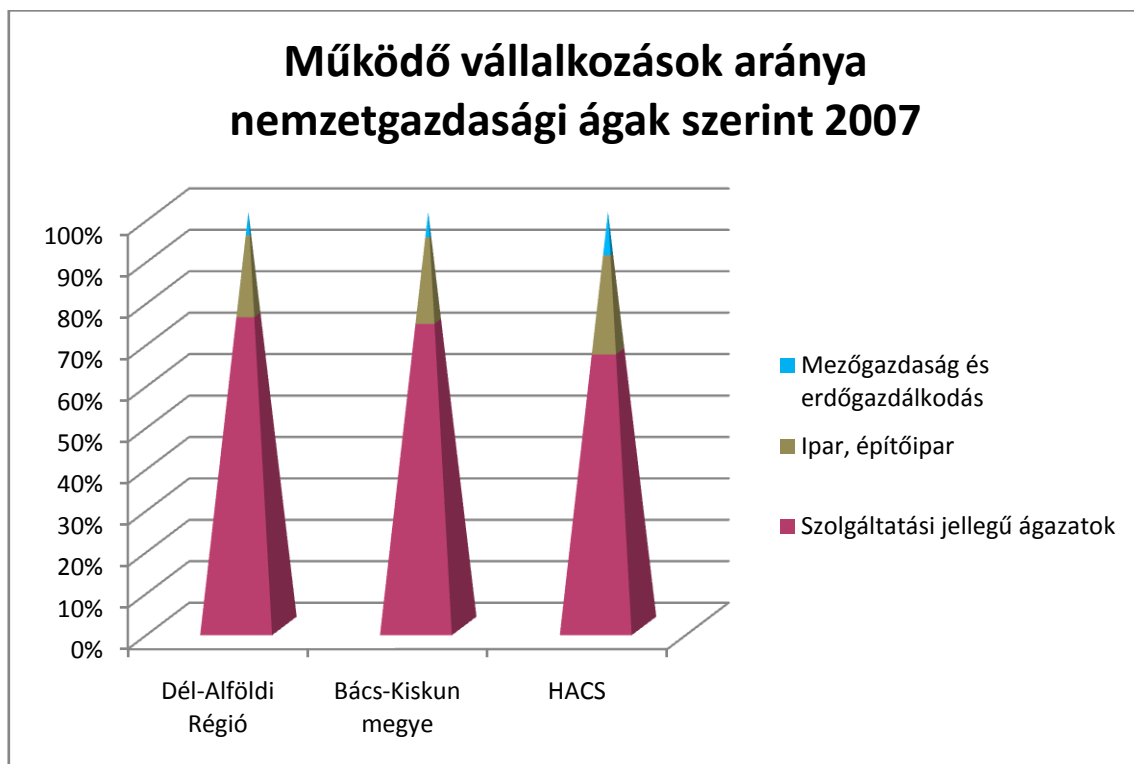
Forrás: KSH, 2008 évi adatok alapján saját szerkesztés

5. számú ábra

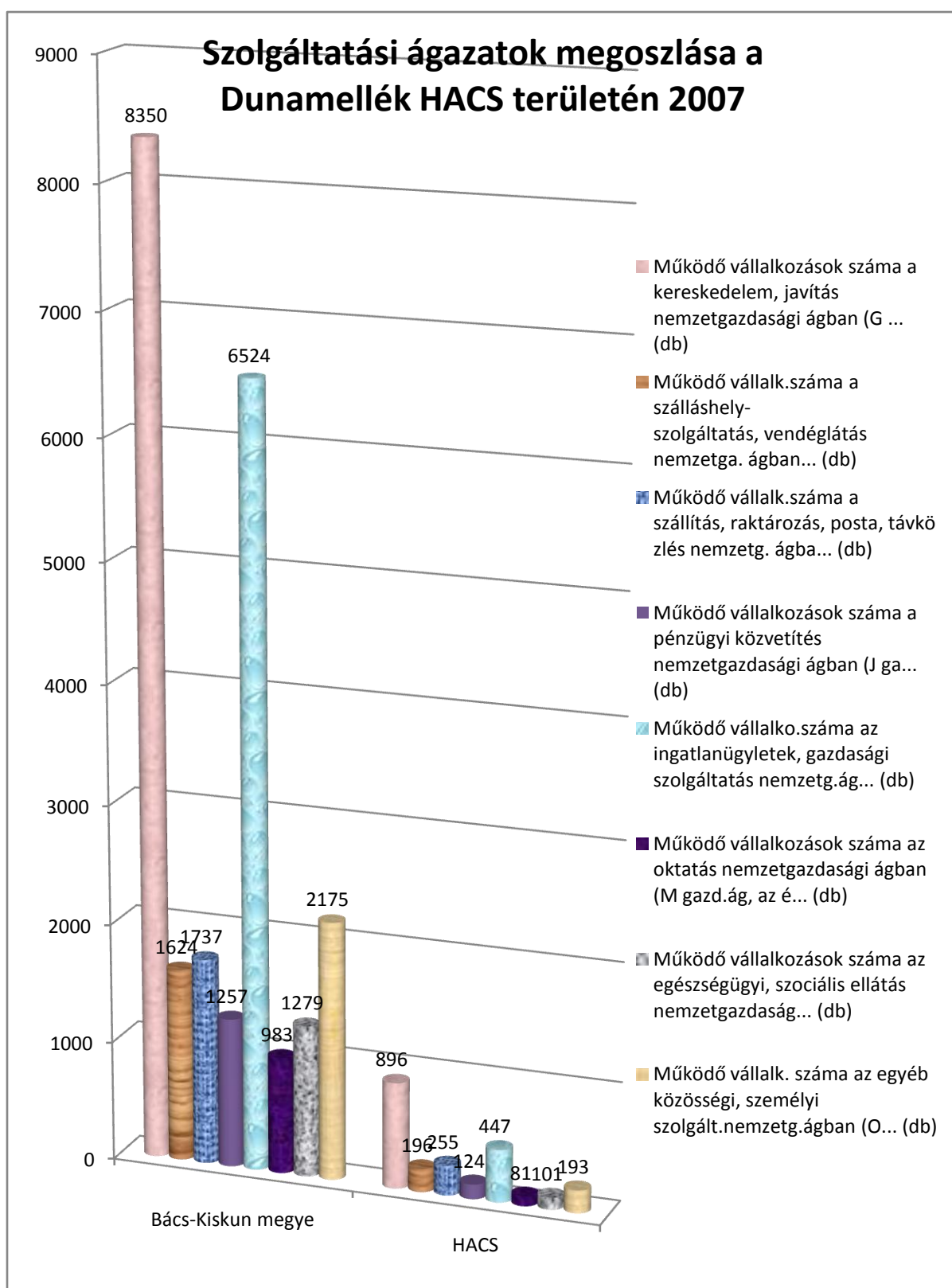
Forrás: KSH, 2008 évi adatok alapján saját szerkesztés

6. számú ábra

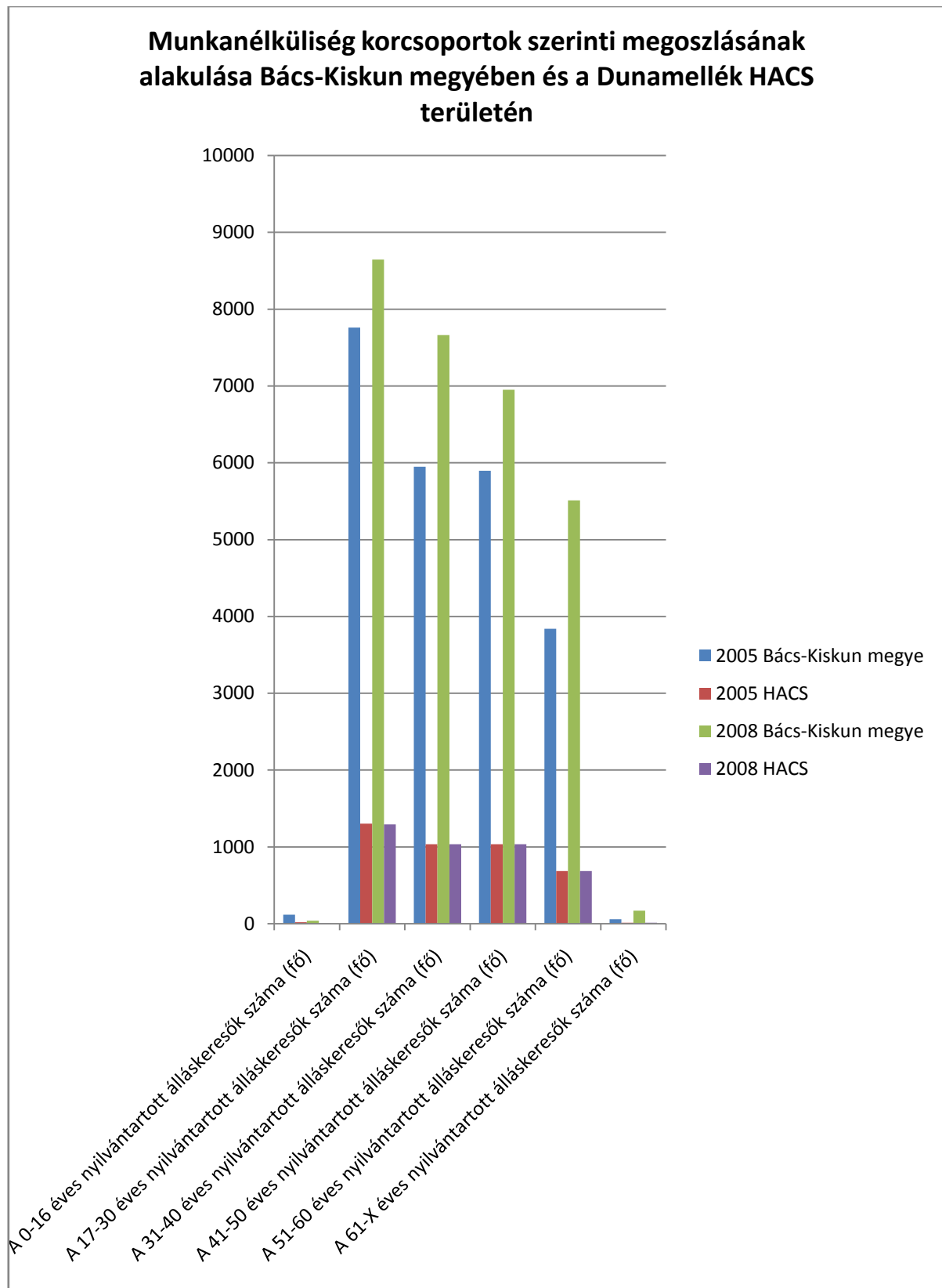
Forrás: KSH, 2007 évi adatok alapján saját szerkesztés

7. számú ábra

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

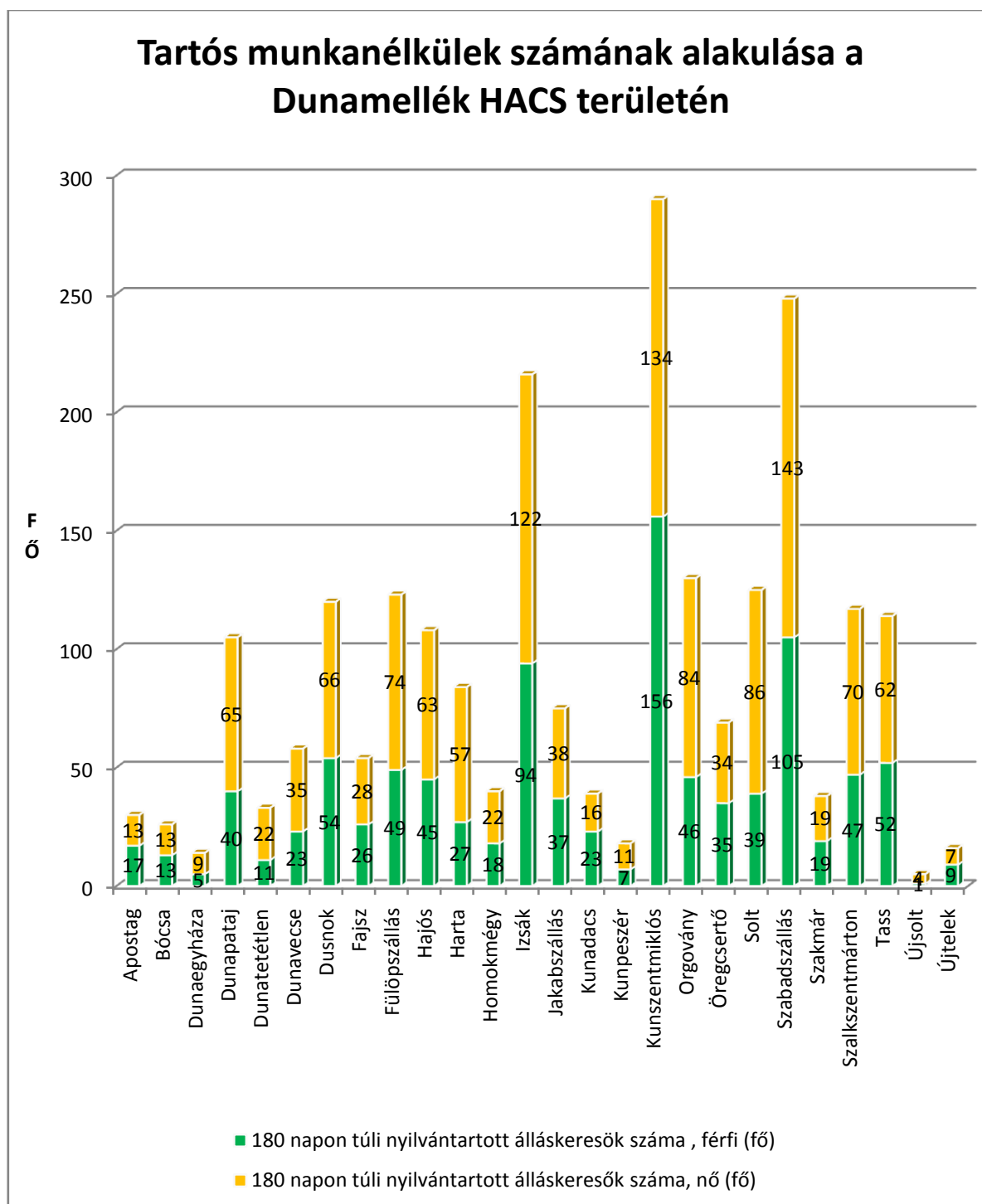
8. számú ábra

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

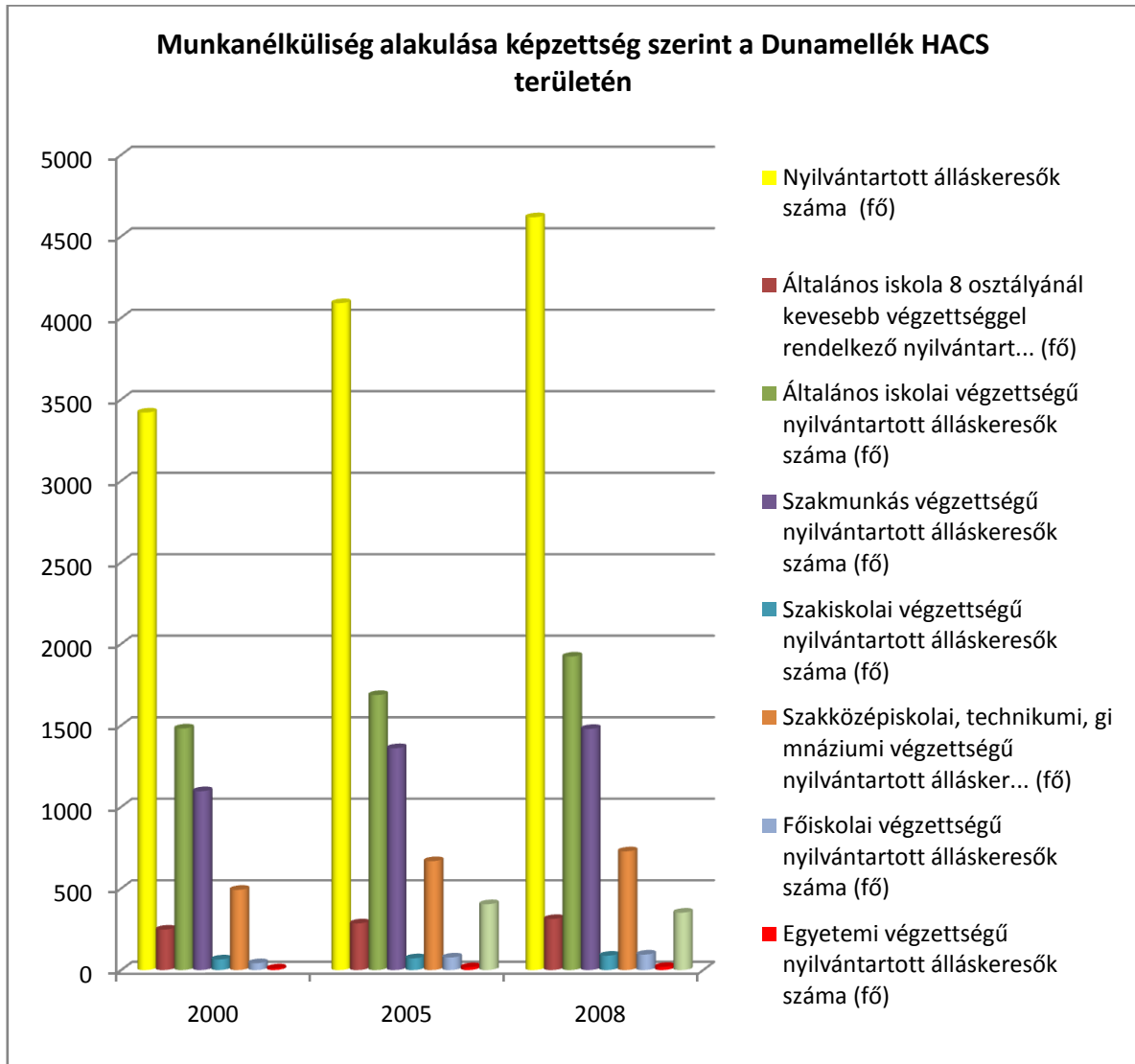

9. számú ábra

Forrás: KSH, 2008 évi adatok alapján saját szerkesztés

10. számú ábra

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

11. számú ábra

Forrás: KSH, 2008 évi adatok alapján saját szerkesztés

5.6 Fenntarthatósági alapelvek

A stratégia a térség olyan integrált fejlesztését célozza meg, amely a helyi adottságokra építve keresi meg a lehetőségeket és azokat támogatva fenntartható programot alkot. A stratégia megalkotása és a program megvalósítása során kiemelten kezeljük a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóságot. Az egyes intézkedésekre szánt források ugyan elapadnak, de az általuk generált eredmények fennmaradnak, ezért a stratégia intézkedéseinek fenntarthatósága leginkább a hatásokban mérhető.

Az intézkedések alapvető közös összetartó motívuma a helyi értékeken alapuló tervezés. Ez biztosítja, hogy egy kiegyensúlyozott helyi közösség jöjjön létre a térségben. A HVS hozzájárul a helyi fenntarthatósághoz azáltal, hogy kiemelten kezeli az térség gazdasági, társadalmi, kulturális és környezeti problémáit.

A stratégia intézkedései révén hozzájárul a vidéken élők megélhetésének javításához, a szegénység leküzdéséhez, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatásához. Elősegíti a társadalom és az érintett helyi közösségek, civil és szakmai szervezetek részvételét a vidékfejlesztésben, ösztönzi a vidéki civil társadalom önszerveződését és fejlődését.

A stratégia megoldási javaslatai révén erősíti a vidék megtartó- és vonzerejét, elősegíti a vidéki életmód javítását, a kultúra és hagyományok sokféleségének megőrzését, biztosítja a kulturális örökség részét képező építészeti, néprajzi, településszerkezeti és táji értékek fennmaradását, óvja a vidék biológiai sokféleségét és a környezet állapotát. A társadalmi tőke fejlesztése, a helyi értékek felkutatása, a szimbólumként is szolgáló helyi örökségek felújítása magával vonja a közösségi szellem fenntartását. Ez a kulturális fenntarthatóság kevésbé mérhető, viszont a stratégia alapfilozófiáját adja.

A környezeti fenntarthatósági szempontok szerves részei az intézkedéseknek. A tájba illeszkedés, az egységes településkép, a környezetgazdálkodási programban való részvétel mind-mind intézkedés szintjén is megjelennek. A stratégia a gazdálkodási tevékenységek kapcsán, valamint a föld- és tájhasználat során arra ösztönzi a gazdálkodókat, hogy a környezet korlátozott eltartóképességét és a helyi természeti adottságokat vegyék figyelembe tevékenységük során.

Az intézkedések ösztönzik a helyben foglalkoztatást, a helyi kisvállalkozások fejlődését, a családi, gazdálkodási formák elterjesztését, támogatják a falusi életmód, a hagyományokon alapuló megélhetési formák térnyerését.

A stratégia hozzájárul a diverzifikált vidéki termék kínálat megteremtéséhez azáltal, hogy elősegíti a sajátos értékesítésű, egyedi minőségű helyi termékek előállítását, továbbá a magas hozzáadott értéket előállító gazdálkodást, a mezőgazdasági ágazat tökehiányának mérséklését. A HVS támogatja a helyi élelmiszertermelést és -forgalmazást, elősegíti a helyi termékek piacra jutását és a közösségi önellátást.

A stratégia részét képezi egy olyan megoldási javaslat, amely önállóan és közvetlenül a hátrányos helyzetű csoportok esélyeinek kiegyenlítését szorgalmazza. A többi intézkedés közvetetten, a foglalkoztatás minőségének és mennyiségének javításával biztosít egyenlő esélyeket.

Az Akciócsoporthoz tartozó települések közül 11 a 240/2006. (XI. 30.) Korm. rendelet meghatározása alapján hátrányos helyzetű településnek tekinthető.

5.7 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felépítése

	2013-ra a térség belső adottságaira épített összehangolt fejlesztéseket, több ízben álló diverzifikált, versenyképes gazdaság megteremtésével, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztésével és a vidéki új megőrzésével a Dunamellék-Felső-Kiskunág-Homokhátság Sírközt Leader Helyi Akciócsoport hosszú távon biztosítja az itt élők számára a megélhetést, a mindössze életfeltételeit, valamint a vidék fenntarthatóságát.														
	A			B			C		D			E			
I. JÖVŐKÉP	Helyi vállalkozások versenyképességének és munkahelyteremtő képességének erősítése			Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével			Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével		Településkép, kulturális örökségek és a vidéki új fenntartható fejlesztése			Társadalmi tőke erősítése			
HVS	II. CÉLKATEGÓRIÁK														
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	4.1.	4.2.	4.3.	5.1.
III. INTÉZKEDÉSEK	Mikro-, kis- és középvállalkozások innovatív beruházásainak fejlesztése	Tevékenységi diverzifikálás támogatása, pályázati KKV-k tevékenységének átalakítása	Komplex vállalati technológia fejlesztése	Incubátorház rendszer kialakítása	Mikrovállalkozások fejlesztése	Helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése	Mezőgazdaság asztali- és gépiállományának javítása	Mezőgazdasági termékek értéknövelése	Falusi mezőgazdasági termékek támogatása	Turisztikai tevékenységek ösztönzése	Turisztikai tevékenységek fejlesztése	Falumegújítás és fejlesztés	Vidéki örökségek megőrzése	Mezőgazdasági területek fenntartható használatának	Civil szervezetek térségi összhangjának erősítése

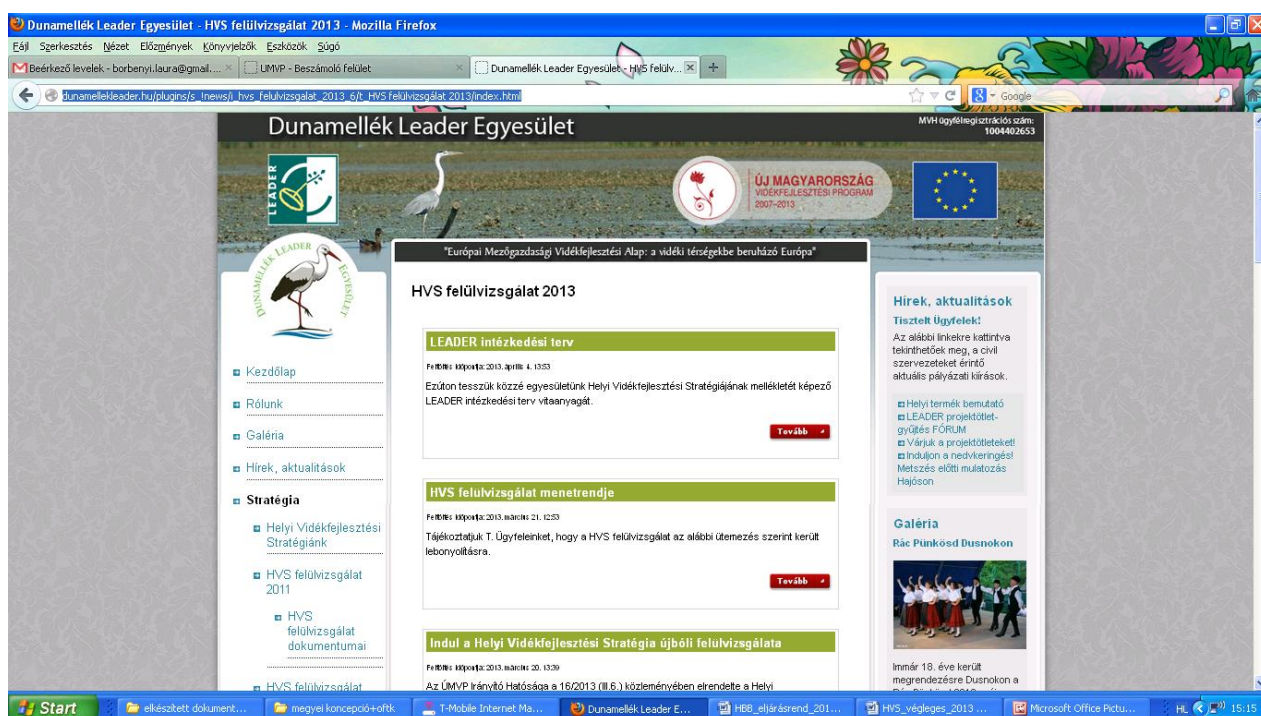
5.8 A nyilvánossági intézkedésekre vonatkozó igazoló dokumentumok

A nyilvánossági intézkedésre vonatkozó igazoló dokumentumok elérhetőek az alábbi linken:

http://dunamellekleader.hu/plugins/s_!hvs2013/t_HVS%20fel%C3%BClvizsg%C3%A1lat%20dokumentumai/index.html

A HVS felülvizsgálattal kapcsolatos hírek, események elérhetősége:

http://dunamellekleader.hu/plugins/s_!news/i_hvs_felulvizsgalat_2013_6/t_HVS%20fel%C3%BClvizsg%C3%A1lat%202013/index.html

DARÁNYI IGNÁC TERV

DARÁNYI IGNÁC TERV

Mellékletek

A

LEADER Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

2013. évi felülvizsgálatához

VIDÉKFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM

2013. MÁRCIUS „ ”

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

LEADER Intézkedési Terv

Intézkedések a

Dunamellék – Felső-Kiskunság – Homokhátság – Sárköz Leader Egyesület LEADER Helyi Akciócsoport Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájának keretében

1. Számú intézkedés

1.1. HVS intézkedés megnevezése:	Mikro-, kis- és középvállalkozások innovatív beruházásainak fejlesztése
---	---

1.2. Kapcsolódó HVS célkitűzés:	Helyi vállalkozások versenyképességének, munkahelyteremtő és -megtartó képességének erősítése
--	--

1.3. HVS intézkedés leírása:	Támogatás vehető igénybe működő és induló mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztéseinek támogatására, a megkezdett vagy tervezett gazdasági tevékenységéhez közvetlenül kapcsolódó tevékenységekre, valamint marketing tevékenységekre.
-------------------------------------	--

1.4. Támogatási kritériumok:
- Támogatható tevékenységek: építés, gépbeszerzés, eszközbeszerzés, marketing, Vhr. 31.§-ban nem szereplő egyéb tevékenység, Vhr. 31. §-a szerinti egyéb költségek.
- A támogatás feltétele, hogy az ügyfél a projekt megvalósítását követően, de legkésőbb az utolsó kifizetési kérelem benyújtásáig az általa választott marketing módszerrel népszerűsítse a vállalkozás tevékenységét, valamint a projekt keretében megvalósult fejlesztést. A fejlesztés kizárólag abban az esetben támogatható, amennyiben a marketing tevékenység költsége a pályázat keretében elszámolásra kerül, azaz a projekt költségvetés részét képezi!
- Marketing tevékenység önállóan nem támogatható. Valamennyi támogatható tevékenység esetén kötelező marketing tevékenység megvalósítása. Marketing tevékenység összes költsége nem haladhatja meg a nettó 500.000 Ft-ot.
- A támogatás feltétele, hogy a projekt olyan innovatív tevékenység megvalósítására irányuljon, mellyel a pályázó olyan technológiát/eljárást/termelési/előállítási folyamatot vezet be, melyet tevékenysége során a vállalkozás még nem alkalmazott.
- A támogatás feltétele, hogy a projekt erősítse a szférák közötti partnerséget azáltal, hogy az ügyfél kapcsolatot épít a települési önkormányzattal. Ennek keretében a kérelmező vállalja, hogy

	a projekt megvalósításától számított két évben, évente kétszer önkéntes, közösségi munkát végez a helyi önkormányzat részére.
-	Nem jogosult támogatásra azon ügyfél, aki/amely 2012. évi árbevételének több mint 50%-a mezőgazdasági tevékenységből származik.
-	Nem vehető igénybe támogatás olyan fejlesztéshez, amely az Európai Unióról szóló Szerződés I. mellékletében szereplő termékek (Annex I. termékek) 178/2002/EK rendelet 3. cikk 17. bekezdése szerinti elsődleges termelésére, elsődleges értékesítésre vagy elsődleges feldolgozására irányul.

1.5. Az intézkedés típus szerinti besorolása:
X Vállalkozási célú fejlesztés
☐ Közösségi célú fejlesztés

1.6. Igénybe vehető támogatás minimális és maximális összege:	
Minimum támogatási összeg:	200.000 Ft
Maximum támogatási összeg:	10.000.000 Ft

1.7. Ügyfélkör:
működő mikro-, kis- és középvállalkozás
induló mikro-, kis- és középvállalkozás
természetes személy

1.8. Támogatható települések köre:
Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetétlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Jakabszállás, Izsák, Kunadacs, Kunpeszér, Kunszentmiklós, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

1.9. Projekt adatlaphoz csatolandó dokumentumok:
Együttműködési megállapodás önkormányzattal (1. sz. formanyomtatvány, amely letölthető a www.dunamellekleader.hu honlapról)
Nyilatkozat a 2012. évi mezőgazdasági árbevétel arányáról (2. sz. formanyomtatvány, amely letölthető a www.dunamellekleader.hu honlapról)

2. számú intézkedés

2.1. HVS intézkedés megnevezése:	Helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése
---	--

2.2. Kapcsolódó HVS célkitűzés megnevezése:	Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével
--	---

2.3. HVS intézkedés leírása:	Támogatás vehető igénybe helyi termék előállítással foglalkozó üzemek fejlesztésére. Támogatható új üzem létrehozása, meglévő fejlesztése, korszerűsítése, vendégfogadásra és helyi termék bemutatásra alkalmas terek kialakítása, valamint a fejlesztéshez kapcsolódóan helyi terméket bemutató, népszerűsítő rendezvény szervezése a Dunamellék LEADER HACS területén. Helyi terméknek minősül a Dunamellék LEADER Helyi Akciócsoport illetékességi területén előállított, a térségben honos vagy ott megtermelt, előállított alapanyagból készült vagy feldolgozott termék. Kizárólag pálinka, méz, savanyúság, hús- és húskészítmények, tej- és tejtermékek, szárított zöldségek és gyümölcsök, lekvár, befőtt, gyümölcslé, konzerv, őrölt fűszerpaprika, tésztafélék, sütőipari és édesítőipari termékek, biotermékek és csírák.
-------------------------------------	---

2.4. Támogatási kritériumok:	
-	Támogatható tevékenységek: építés, gépbeszerzés, eszközbeszerzés, rendezvény előkészítése és megvalósítása, tanulmánykészítés, marketing, Vhr. 31.§-ban nem szereplő egyéb tevékenység, Vhr. 31. §-a szerinti egyéb költségek.
-	A támogatás feltétele, hogy a fejlesztéshez kapcsolódóan a támogatási határozat kézhezvételétől számított 12 hónapon belül, de legkésőbb 2014. június 30-ig legalább egy, helyi terméket népszerűsítő rendezvény kerüljön megrendezésre a Dunamellék LEADER HACS területén a kérelmező kezdeményezésére. A helyi terméket népszerűsítő rendezvény összes költsége nem haladhatja meg a nettó 300.000 Ft-ot.
-	A fejlesztés kizárólag abban az esetben támogatható, amennyiben a helyi terméket népszerűsítő rendezvény költsége a pályázat keretében elszámolásra kerül, azaz a projekt költségvetés részét képezi!

2.5. Az intézkedés típus szerinti besorolása:
X Vállalkozási célú fejlesztés ☐ Községi célú fejlesztés

2.6 Igénybe vehető támogatás minimális és maximális összege:	
Minimum támogatási összeg:	200.000 Ft
Maximum támogatási összeg:	7.500.000 Ft

2.7.Ügyfélkör:
működő mikro-, kis- és középvállalkozás
induló mikro-, kis- és középvállalkozás
természetes személy
őstermelő

2.8.Támogatható települések köre:
Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Jakabszállás, Izsák, Kunadacs, Kunpeszér, Kunszentmiklós, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

2.9.Projekt adatlaphoz csatolandó dokumentumok:

3. számú intézkedés

3.1. HVS intézkedés megnevezése:	Mezőgazdaság eszköz- és gépállományának javítása
3.2. Kapcsolódó HVS célkitűzés megnevezése:	Mezőgazdaság fejlesztése az ágazat versenyképességének és az előállított termékek hozzáadott értékének növelésével
3.3. HVS intézkedés leírása:	Támogatás vehető igénybe mezőgazdasági termelők részére mezőgazdasági gépek, eszközök, berendezések beszerzésére.
3.4. Támogatási kritériumok:	
<ul style="list-style-type: none"> - Támogatható tevékenységek: gépbeszerzés, eszközbeszerzés, marketing, Vhr. 31. §-a szerinti egyéb költségek. - Támogatás igénylésére kizárólag mezőgazdasági termelő jogosult. Mezőgazdasági termelő az a mezőgazdasági őstermelő, természetes személy, jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, aki/amely mezőgazdasági tevékenységet folytat. Mezőgazdasági tevékenységnek minősül az állami adóhatósághoz bejelentett NACE Rev. 2 szerinti 01.1, 01.2, 01.3, 01.4, 01.5, 01.6 és 01.7 alágazatba tartozó tevékenységek. - A támogatás feltétele, hogy az ügyfél a projekt megvalósítását követően, de legkésőbb az utolsó kifizetési kérelem benyújtásáig az általa választott helyi/megyei médiában marketing tevékenység keretében bemutassa a projekt keretében megvalósult fejlesztést. A fejlesztés kizárólag abban az esetben támogatható, amennyiben a marketing tevékenység költsége a pályázat keretében elszámolásra kerül, azaz a projekt költségvetés részét képezi! - Marketing tevékenység önállóan nem támogatható. Valamennyi támogatható tevékenység esetén kötelező marketing tevékenység megvalósítása. Marketing tevékenység összes költsége nem haladhatja meg a nettó 500.000 Ft-ot. - A támogatás feltétele, hogy a projekt erősítse a szférák közötti partnerséget azáltal, hogy az ügyfél kapcsolatot épít a települési önkormányzattal. Ennek keretében a kérelmező vállalja, hogy a projekt megvalósításától számított két évben, évente kétszer önkéntes, közösségi munkát végez a helyi önkormányzat részére. - Középvállalkozások az intézkedés keretében nem támogathatók.	
3.5. Az intézkedés típus szerinti besorolása:	
☒ Vállalkozási célú fejlesztés ☐ Közösségi célú fejlesztés	

3.6 Igénybe vehető támogatás minimális és maximális összege:	
Minimum támogatási összeg:	200.000 Ft
Maximum támogatási összeg:	10.000.000 Ft

3.7.Ügyfélkör:
működő mikro-, kisvállalkozás
induló mikro-, kisvállalkozás
természetes személy
őstermelő

3.8.Támogatható települések köre:
Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Jakabszállás, Izsák, Kunadacs, Kunpeszér, Kunszentmiklós, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

3.9.Projekt adatlaphoz csatolandó dokumentumok:
Őstermelők esetén érvényes őstermelői igazolvány egyszerű másolata
Együttműködési megállapodás önkormányzattal (1. sz. formanyomtatvány, mely letölthető a www.dunamellekleader.hu honlapról)

4. számú intézkedés

4.1. HVS intézkedés megnevezése:	Turisztikai szolgáltatások fejlesztése
---	--

4.2. Kapcsolódó HVS célkitűzés megnevezése:	Célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése a térség turisztikai kínálatának bővítésével
--	---

4.3. HVS intézkedés leírása:	Támogatás vehető igénybe turisztika szolgáltatások fejlesztésére: agroturisztikai szolgáltató tevékenységhez, lovas turisztikai szolgáltatáshoz, vadászturizmushoz, erdei turizmushoz, horgászturizmushoz, vízi turizmushoz, borturizmushoz kapcsolódó épület, építmény kialakítására, felújítására, bővítésére, átalakítására és eszközrendszer fejlesztésére.
-------------------------------------	---

4.4. Támogatási kritériumok:
- Támogatható tevékenységek: építés, gépbeszerzés, eszközbeszerzés, marketing, Vhr. 31.§-ban nem szereplő egyéb tevékenység, Vhr. 31. §-a szerinti egyéb költségek.
- Az ügyfélnek vállalnia kell, hogy legalább 1000 példányban közös turisztikai kiadványt jelentet meg a HACS területén működő legalább 3 turisztikai szolgáltató együttműködésével az utolsó kifizetési kérelem benyújtásáig. A fejlesztés kizárólag abban az esetben támogatható, amennyiben a marketing tevékenység költsége a pályázat keretében elszámolásra kerül, azaz a projekt költségvetés részét képezi!
- Marketing tevékenység önállóan nem támogatható. Valamennyi támogatható tevékenység esetén kötelező marketing tevékenység megvalósítása. A kiadvány készítésének összes költsége nem haladhatja meg a nettó 500.000 Ft-ot.

4.5. Az intézkedés típus szerinti besorolása:
X Vállalkozási célú fejlesztés
X Közösségi célú fejlesztés

4.6 Igénybe vehető támogatás minimális és maximális összege:	
Minimum támogatási összeg:	200.000 Ft
Maximum támogatási összeg:	5.000.000 Ft

4.7.Ügyfélkör:
működő mikro-, kis- és középvállalkozás
induló mikro-, kis- és középvállalkozás

természetes személy
őstermelő
működő települési önkormányzat, települési nemzetiségi önkormányzat, önálló jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati társulás
nonprofit szervezet

4.8.Támogatható települések köre:
Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Jakabszállás, Izsák, Kunadacs, Kunpeszér, Kunszentmiklós, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

4.9.Projekt adatlaphoz csatolandó dokumentumok:
Nyilatkozat közös turisztikai kiadványról (3. sz. formanyomtatvány, mely letölthető a www.dunamellekleader.hu honlapról)

DARÁNYI IGNÁC TERV

5. számú intézkedés

5.1. HVS intézkedés megnevezése:	Civil szervezetek térségi szerepének növelése
---	---

5.2. Kapcsolódó HVS célkitűzés megnevezése:	Társadalmi tőke erősítése
--	---------------------------

5.3. HVS intézkedés leírása:	Támogatás vehető igénybe működő, bejegyzett civil szervezetek cél szerinti tevékenységéhez, feladatellátáshoz kötődő eszközbeszerzésre és ahhoz kapcsolódó épületek felújítására, karbantartására.
-------------------------------------	--

5.4. Támogatási kritériumok:
- Támogatható tevékenységek: gépbeszerzés, eszközbeszerzés, marketing, Vhr. 31. §-a szerinti egyéb költségek.
- Kizárólag jogerős bírósági végzéssel bejegyzett civil szervezetek támogathatók.
- Épület külső felújítására csak belső felújítással együtt vehető igénybe támogatás. Alapítási, működési és fenntartási költségek támogatása nem lehetséges.
- Kizárólag olyan eszköz beszerzése támogatható, mely a cél szerinti tevékenységek, illetve irodai tevékenység ellátásához szükséges. Irodai tevékenység ellátásához szükséges eszközbeszerzés önállóan nem támogatható. Irodai tevékenység ellátásához szükséges eszközbeszerzés együttes értéke nem haladhatja meg a nettó 200.000 Ft-ot. Irodai tevékenység ellátásához szükséges eszköznek minősül a fénymásoló, notebook, számítógép, nyomtató, monitor, szkennel, szoftver.
- Nem támogatható olyan fejlesztés, amely megvalósítás hely szerinti helyrajzi számú ingatlanon IKSZT működik!
- A támogatás feltétele a projekt LEADER támogatással való megvalósítása esetén, hogy a pályázó a Dunamellék LEADER HACS Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósításával kapcsolatos, együttműködést erősítő személyes konzultáción, rendezvényen vegyen részt az első kifizetési kérelem benyújtásáig.

5.5. Az intézkedés típus szerinti besorolása:
☐ Vállalkozási célú fejlesztés ☒ Községi célú fejlesztés

5.6 Igénybe vehető támogatás minimális és maximális összege:	
Minimum támogatási összeg:	200.000 Ft
Maximum támogatási összeg:	2.000.000 Ft

5.7.Ügyfélkör:
----

nonprofit szervezet

5.8. Támogatható települések köre:

Apostag, Bócsa, Dunaegyháza, Dunapataj, Dunatetőtlen, Dunavecse, Dusnok, Fajsz, Fülöpszállás, Hajós, Harta, Homokmégy, Jakabszállás, Izsák, Kunadacs, Kunpeszér, Kunszentmiklós, Orgovány, Öregcsertő, Solt, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Újsolt, Újtelek

5.9. Projekt adatlaphoz csatolandó dokumentumok:

Szándéknyilatkozat rendezvényen való részvételről (4. sz. formanyomtatvány, mely letölthető a www.dunamellekleader.hu honlapról)

3.sz melléklet Projekt adatlap

PROJEKT ADATLAP

A Dunamellék – Felső-Kiskunság – Homokhátság – Sárköz Leader Egyesület LEADER HACS-hoz a LEADER jogcím keretében tervezett projektjavaslat benyújtásához

Az alábbi adatbekérés az Irányító Hatóság által előírt minimum tartalmakat rögzíti, melyeket a LEADER HACS köteles változatlan formában, de módosítható struktúrában megjeleníteni a LEADER HACS adatigényei alapján kidolgozott Projektjavaslat adatlapon.

A LEADER HACS a projekt adatlapon köteles elhelyezni a program vonatkozásában előírt arculati elemeket a saját logójával együtt.

(A projekt adatlap egyéni összeállításával kapcsolatos iránymutatások, javaslatok a HBB eljárásrendben, valamint a HVS felülvizsgálati útmutatóban kerülnek ismertetésre.)

1. Ügyfél adatai:

Ügyfél neve:	
Képviselőre jogosult neve:	
Ügyfél székhelye/lakcíme:	
MVH regisztrációs szám:	
Kapcsolattartó neve:	
Kapcsolattartó telefonszáma:	

1.1. Ügyfél minősítési kódja:

- ☐ 1 - Belföldi természetes személy;
- ☐ 2 - Mikrovállalkozás;
- ☐ 3 - Kisvállalkozás;
- ☐ 4 - Középvállalkozás;
- ☐ 5 - 1-4-be nem tartozó vállalkozás;
- ☐ 6 - Nonprofit szervezet államháztartáson belül;
- ☐ 7 - Nonprofit szervezet államháztartáson kívül.

1.2. Ügyfél által választott értesítési mód:

(Az elektronikus értesítés kézbesítési ideje a munkaszervezet általi kiküldés időpontja.)

DARÁNYI IGNÁC TERV

	Postai levelezési címre:	
	Elektronikus postafiókba:	

Kizárólag csak egy értesítési mód választható!

2. Projektjavaslatra vonatkozó információk:

2.1. Fejlesztés megnevezése *(projekt javaslat címe):*

2.2. HVS cél megjelölése:

2.3. HVS intézkedés megjelölése:

2.4. Támogatható tevékenységek megjelölése:

(Több tevékenység is bejelölhető a projektjavaslat alapján)

- ☐ építés
- ☐ gépbeszerzés
- ☐ eszközbeszerzés
- ☐ rendezvény előkészítése és megvalósítása
- ☐ képzés előkészítése és megvalósítása
- ☐ tanulmánykészítés
- ☐ marketing
- ☐ egyéb

2.5. Megvalósítás tervezett helyszíne:

2.6. A tervezett projekt célja *(max. 500 karakter):*

2.7. A tervezett fejlesztés részletes, tényszerű bemutatása *(max. 2000 karakter)*

2.8. Költségvetés

A projekt teljes tervezett költsége: .....Ft

A projekt megvalósításához igényelt támogatás: .....Ft

2.9. Részletes tételes költségvetés:

a) Építés összesen	.....Ft
Munkanem 1	.....Ft
.....	.....Ft
b) Gépbeszerzés összesen	.....Ft
Gép 1	.....Ft
.....	.....Ft
c) Eszközbekbeszerzés összesen	.....Ft
Eszköz 1	.....Ft
.....	.....Ft
d) Rendezvény előkészítése és megvalósítása összesen	.....Ft
Szolgáltatás 1	.....Ft
.....	.....Ft
f) Tanulmánykészítés	.....Ft
g) Marketing	.....Ft
Marketing 1	.....Ft
.....	.....Ft
h) a)-g) nem sorolható Vhr. 31.§-ában nem szereplő egyéb tevékenység	.....Ft
Tevékenység 1	.....Ft
.....	.....Ft
Vhr. 31. §-a szerinti egyéb költség	.....Ft
Egyéb 1	.....Ft
.....	.....Ft

2.10. Tevékenységek

Jelenleg végzett tevékenység NACE Rev2 kódja: ....; ....; ....;

A fejlesztéssel érintett tevékenység NACE Rev2 kódja: ....;

2.11. Támogatási kritériumokban szereplő vállalatok teljesítése (max. 2500 karakter)

2.12. Nyilatkozat IKSZT működéséről

A megvalósítási hely szerinti helyrajzi számú ingatlanon IKSZT ☐ működik ☐ nem működik

Képviselő neve:

Aláírás: .....

p.h

Dátum: .....

* A nyilatkozattételi és az adatszolgáltatási kötelezettség a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló 2007. évi XVII. törvény 6. és 7. §-on alapul

4.sz melléklet Projekt adatlap kitöltési útmutató

PROJEKT ADATLAP MINIMUM TARTALMA

PROJEKT ADATLAP

A Dunamellék – Felső-Kiskunság – Homokhátság – Sárköz Leader Egyesület LEADER HACS-hoz a LEADER jogcím keretében tervezett projektjavaslat benyújtásához

A projekt adatlap kitöltéséhez köteles minden LEADER HACS kitöltési útmutatót mellékelni. Az IH által előírt minimum adattartalomhoz mellékeljük pontok szerint a kitöltési útmutatót, mellyel a LEADER HACS által elkészített útmutató kiegészítendő.

Ügyfél neve: Az ügyfél projekt adatlapon feltüntetett hivatalos neve, természetes személy esetén a teljes név.

Képviselőre jogosult személy neve: Az ügyfél képviselőjére a létesítő okirat alapján képviselőre jogosult neve (amennyiben releváns).

Ügyfél székhelye/lakcíme: Az ügyfél bírósági bejegyzésében szereplő székhely, magánszemély esetén az állandó lakcím.

MVH regisztrációs száma: Amennyiben rendelkezik az ügyfél MVH regisztrációs számmal, abban az esetben kell kitölteni.

Kapcsolattartó neve: A projekt kapcsán felelős kapcsolattartó személy neve, telefonszáma.

Ügyfél által választott értesítési mód: Tegyen X-et a kiválasztott értesítési mód előtti négyzetbe! Az elektronikus értesítés kézbesítési ideje a munkaszervezet általi kiküldés időpontja. Kérjük ezt figyelembe venni az értesítés módjának kiválasztásánál.

Kizárólag egy értesítési cím jelölhető be. Amennyiben mindkét cím feltüntetésre kerül, úgy az elektronikus cím alkalmazandó kapcsolattartásra.

Projektjavaslatra vonatkozó információk:

Fejlesztés megnevezése: A tervezett fejlesztés, rövid, átfogó megnevezése, címe.

HVS cél megjelölése: A HVS-ben a LEADER HACS által meghatározott célkitűzés megnevezése.

HVS intézkedés megjelölése: A HVS-ben a LEADER HACS által, a célkitűzések elérése céljából megfogalmazott intézkedés megnevezése.

Támogatható tevékenységek: A LEADER rendelet 2.§. (3) bekezdésében felsorolt tevékenységek közül kell kiválasztani a fejlesztés keretében tervezett tevékenységet/tevékenységeket. Több tevékenység is megjelölhető.

Megvalósítás tervezett helyszíne: A LEADER HACS illetékességi területén lévő település megnevezése, ahol a projektjavaslatban szereplő fejlesztés kívánják megvalósítani.

A tervezett projekt célja (500 karakter): Annak rövid bemutatása, hogy a fejlesztés, illetve program

megvalósításával milyen célokat kívánnak elérni és ez közvetve hogyan segíti elő a HVS-ben a LEADER HACs által meghatározott célkitűzések elérését.

A tervezett fejlesztés rövid, tényszerű bemutatása (2500 karakter): A konkrét fejlesztés és a projektkörnyezet bemutatása, a fejlesztés indokolása, a várható eredmények bemutatása.

Költségvetés: A projekt teljes költsége az igényelt támogatással és saját forrással számítottan.

A projekt megvalósításához igényelt támogatás: A projekt teljes költségvetésén belül a LEADER forrásból igényelt támogatás összege.

Részletes költségvetés: A projekt teljes költségének részletezése. Építés esetén munkanemenként, további költségek esetén tételenként (pl. eszközönként, gépenként, tevékenységenként, marketing elemenként stb.) kell megadni.

Tevékenységek: A jelenleg végzett tevékenység NACE Rev2 kódjának megadása. Legfeljebb három kód adható meg. Továbbá a fejlesztéssel érintett tevékenység NACE Rev2 kódjának megadása. Legfeljebb egy kód adható meg.

Támogatási kritériumokban szereplő vállalatok teljesítése (2500 karakter): Annak rövid bemutatása, hogy a fejlesztés hogyan felel meg a támogatási kritériumokban előírt feltételeknek.

1.1. intézkedés esetén (Mikro-, kis- és középvállalkozások innovatív beruházásainak fejlesztése):

- Marketing tevékenység bemutatása: Mutassa be, hogy a vállalkozás tevékenységét és a projekt kapcsán megvalósított fejlesztést milyen marketing módszerrel (pl. szórólap, kiadvány, rendezvényen való részvétel, hirdetések, weblap, újság, televízió, rádió; helyi/megyei/régiós/országos média) kívánja népszerűsíteni. Fejtse ki a marketing tevékenysége főbb ismérveit (milyen tevékenységet tervez, hány alkalommal, milyen gyakorisággal, mekkora példányszámban).
- Innovatív tevékenység bemutatás: Mutassa be a beruházás innovatív jellegét, írja le, hogy milyen technológiát/eljárást/termelési/előállítási folyamatot vezet be, melyet tevékenysége során a vállalkozás még nem alkalmazott.
- Szférák közötti partnerség bemutatása: Mutassa be az önkormányzattal való együttműködését! Fejtse ki az együttműködés tárgyát (milyen önkéntes munkát vállal, hogyan végzi azt el, milyen ütemben és időtartam alatt teljesíti, részletezze a felek vállalt feladatait), valamint a megállapodás időtartamát (hatályát, érvényességét).

2.1. intézkedés esetén (Helyi termékek feldolgozásának és piacra jutásának elősegítése):

- Helyi terméket népszerűsítő rendezvény bemutatása: Mutassa be a projekt keretében megvalósítandó helyi termék rendezvényt. Adja meg a rendezvény célját, célcsoportját, tervezett időpontját, gyakoriságát, időtartamát, mutassa be a bemutatandó helyi termékeket, valamint az esetleges együttműködő partnereket.

2.2. intézkedés esetén (Mezőgazdaság eszköz- és géppállományának javítása):

- Marketing tevékenység bemutatása: Mutassa be, hogy a projekt kapcsán megvalósított fejlesztést milyen marketing módszerrel (helyi/megyei média) kívánja népszerűsíteni. Fejtse ki a marketing tevékenysége főbb ismérveit (milyen tevékenységet tervez/pl. újság, televízió, rádió/, hány alkalommal,

milyen gyakorisággal, mekkora példányszámban).

- Szférák közötti partnerség bemutatása: Mutassa be az önkormányzattal való együttműködését! Fejtse ki az együttműködés tárgyát (milyen önkéntes munkát vállal, hogyan végzi azt el, milyen ütemben és időtartam alatt teljesíti, részletezze a felek vállalt feladatait), valamint a megállapodás időtartamát (hatályát, érvényességét).

3.1. intézkedés esetén (Turisztikai szolgáltatások fejlesztése):

- Marketing tevékenység bemutatása: Fejtse ki a turisztika kiadvány főbb ismérveit (méret, terjedelem, példányszám, nyomás, anyag, kötészet).

5.1. intézkedés esetén (Civil szervezetek térségi szerepének növelése):

- A Dunamellék LEADER HACS Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósításával kapcsolatos, együttműködést erősítő személyes konzultáción, rendezvényen való részvétel bemutatása: Adja meg hány alkalommal, mennyi résztvevővel kíván részt venni az esemény.

Nyilatkozat IKSZT működéséről: Kérem nyilatkozzon, hogy a tervezett megvalósítási helyen működik-e IKSZT szervezet. Csak az 5.1. intézkedés esetén kitöltendő!

Képviselő neve, aláírás: Az ügyfél cégbejegyzés szerinti hivatalos képviselőjének neve és aláírása.